056.77
ES
ser. 3
no. 1373

CENTRAL CIRCULATION AND BOOKSTACKS

The person borrowing this material is responsible for its renewal or return before the **Latest Date** stamped below. **You may be charged a minimum fee of $75.00 for each non-returned or lost item.**

Theft, mutilation, or defacement of library materials can be causes for student disciplinary action. All materials owned by the University of Illinois Library are the property of the State of Illinois and are protected by Article 16B of *Illinois Criminal Law and Procedure.*

TO RENEW, CALL (217) 333-8400.

University of Illinois Library at Urbana-Champaign

JUL 0 8 2004

When renewing by phone, write new due date below previous due date. L162

056.77
ES
Ser. 3
no. 1373

LA ESQUELLA DE LA TORRATXA

SUMARI

TEXT: Cervantes á Barcelona, per *P. del O.*—Visita de D. Quixot á la Barcelona actual, per *J. Aladern.*—El Quixot modern, per *J. B.*—*** per *J. M. de Lasarte.*—Guspiras, per *Hélius.*—Entre ells, per *A. March.*—El Sauxopanxisme, per *S. Rusiñol.*—L'entrevista, per *L'A. Rtera.*—Una troballa, per *M. Bonafé.*—Carta oberta, per *A. Mestres.*—Quixots y Panxas, per *F. Just y P.*—Un deute per pagar, per *P. K.*—La visió d'Argamasilla, per *A. Llimoner.*—A Cervantes, per *A. Isern.*—Els vensuts y 'l vencedor, per *J. Givanel M.*—Crítica literaria, per *R. Pons.*—Engruna, per *A. Julià P.*—Un Quixot dels d'ara, per *X. Alemany.*—Cantare, per *L. Wat.*—Xarada, per *F. Cana.*

GRABATS: Cubertas, per *Ida.*—Orlá, per *Picarol.*—Inicial, per *P. Montseny.*—Retrato de Cervantes.—El Quixot aplicat á la política, per *J. Ll. Pellicer.*—Artistas catalans ilustradors del Quixot.—Vinyetas, d'*A. Mestres.*—Dos repatriats, per *P. Montseny.*—Els nostres Quixots: els nostres Sanxos, per *Picarol.*—El cervell de Cervantes, per *Ida.*—Facsimils.—L'Amo: el Criat; lo que llegian y lo que llegeixen els Quixots, per *P. Montseny.*—Lo que diria Cervantes si ara tornés, per *Picarol.*—Ilustracions de l'edició Serra y Martí.—Conflicte, per *L. Alegret.*—Fullas d'álbum, d'*A. Mestres.*—Quixotada, per *P. Montseny.*—D. Quixot en casa dels Duchs, per *L. Barrau.*—Un autógrafo.—Cervantes, busto de *Nobas.*—El Quixot dels teatros, per *J. Llopart.*—Dibuixos póstums, de *J. Ll. Pellicer.*—Un cervantista, per *L. Alegret.*

LA ESQUELLA DE LA TORRATXA

CRONICA

CERVANTES Á BARCELONA

NOTICIA que publicava un periódich barceloní en sa secció de *Crónica local:*

«En el expreso de Madrid llegó ayer á nuestra ciudad el conocido escritor D. Miguel de Cervantes Saavedra, autor de la popular novela *El ingenioso hidalgo D. Quijote de la Mancha* y de otras varias producciones igualmente celebradas.

«Esperábale en el apeadero del Paseo de Gracia el Director del Instituto provincial de segunda enseñanza, Doctor D. Clemente Cortejón, quien le acompañó á su casa en la cual se hospeda.»

* * *

L' arribada de Cervantes á Barcelona vá despertar una viva curiositat en determinats círculs de la capital.

Eran molts els que, donantlo per mort fá prop de tres centurias, no comprenían com pogués fer acte de presencia personal aquí, á comensos del sigle XX, dat que 'ls grans progressos realisats en aquests últims temps, ab tot y ser tan pasmosos, no han arribat encare fins al extrém de fer alsar als difunts dels seus sepulcres pera llansarlos de nou á las agitadas corrents de la vida contemporánea. Ni per especial privilegi 's podía concebir que gosessin de aquesta maravellosa prerrogativa 'ls homes que com Cervantes guanyaren fama de *inmortals.*

Y á pesar de tot, que l' ilustre manco de Lepant se trobava á Barcelona no hi cabía dupte. Eran en bon número els seus admiradors, y molts més encare 'ls curiosos, que á professó feta acudían á casa del Doctor Cortejón desitjosos de veure'l y saludarlo. Un bedel del Institut, colocat de centinella á la porta de la habitació, feya á tothom la mateixa resposta, com si hagués rebut una consigna:

—Vdes. dispensen, señores: D. Miguel no está visible.

Y no obstant, algú l' havía vist.

El día mateix de la seva arribada, sense altra compañía que la del Doctor Cortejón, que per despistar al públich cambiá sos hábits talars per un trajo de paisá, Cervantes feu una ascensió al Tibidabo, prenent el funicular. Com á día de feyna hi havía allí dalt poca gent. Pero un *garçon* del restaurant que 's trobava á la terrasa, el sentí esbravar l' admiració que li causava l' aspecte de la ciutat *en sitio y en belleza única,* ab paraulas de un' armonía y una hermosura tan encisadoras, que únicament un geni com Cervantes podía proferirlas.

Hi havía ademés qui jurava haverlo vist passejarse pel Port en una llanxa, expressant la sorpresa desagradable que li produhía no trobar en lloch un bastiment de guerra que pogués afrontar la comparació ab la més petita closca de nou de las que havían concorregut á la memorable batalla de Lepant.

Se citava per fi un cotxero de plassa que li havía exigit dos duros per una carrera, y 's deya que Cervantes els hi pagá somrient, sense regateig ni observació, ab tot y estar convensut de que 'l prenía per *primo.*

Aquests y altres fets que 's retreyan arreu adveravan la presencia del gran escriptor á Barcelona. Per fí, 'l Doctor Cortejón feu avinent á las moltas personas que l'as-

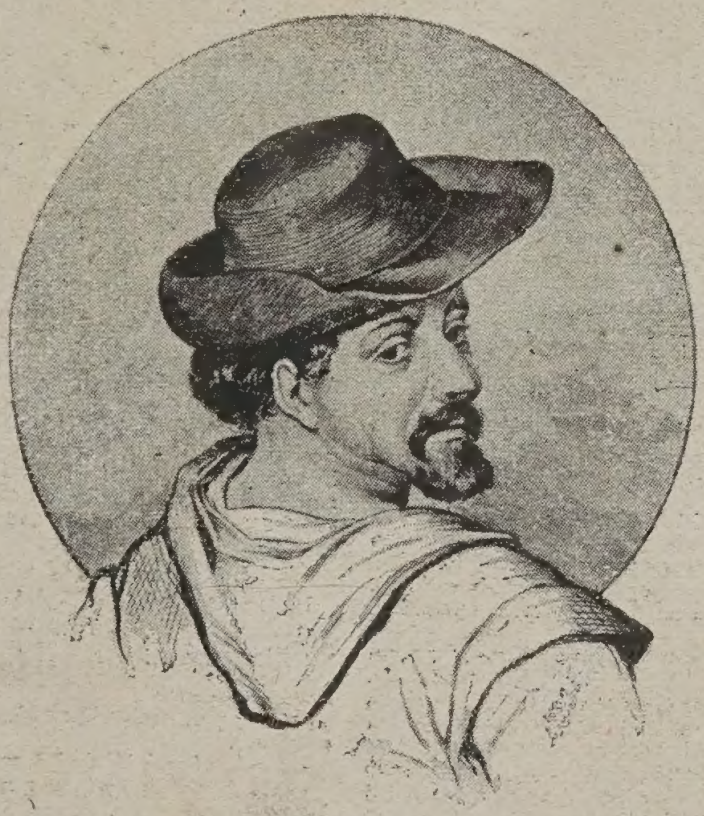

Retrato de CERVANTES, atribuhit al célebre pintor "Pacheco", y apreciat com el mes auténtich.

UNIVERSITY OF ILLINOIS LIBRARY AT URBANA-CHAMPAIGN

sediavan que 'l seu hoste ilustre havía vingut en cumplíment de una missió especial y que desitjava guardar el més rigurós incógnit.

***

Desde aquell punt cessaren en sech las perfidiosas visitas, per altra part completament inútils, y comensaron las conjecturas.

—¿A qué haurá vingut Cervantes á Barcelona?—se preguntava tothom, y cada hu hi deya la seva.

Pretenían uns que tenía un' obra acabada, y que á falta de Duchs de Béjar y de Comtes de Lemus, pretenía publicarla baix el patrocini de un magnat de la moderna aristocracia del diner, haventse fixat al efecte en el Sr. Marqués de las Cinquillas.

—¡Pobre Cervantes, está ben fresch si se' n refía! —mormulava un maliciós.—Pera més informes demani que li contin lo que li succehí al pobre Mossén Cinto, y sabrá 'l pá que s' hi dona en aquella casa.

Altres suposavan que no era una novela, ni un poema lo que Cervantes portava á Barcelona, sino una pessa del género xich. Deyan que l' havía escrita pera posarse en consonancia ab la present intelectualitat espanyola, y que no haventhi ja Lopes de Vega ab qui competir, se proposava havérselas bonament ab els Arniches y 'ls Jacksons-Veyans y altres autors de la mateixa talla. A Barcelona buscaría empressari, no havent decidit encare si la donaría á n' en Güell, á n' en Gil ó á n' en Gumá del *Eldorado.*

Algú altre deya saber de bona tinta que Cervantes havía deixat las lletras de recó, convensut de que no donan per viure, y que havía aceptat del gobern una credencial de investigador de contribucións.

No faltava tampoch qui li atribuhía 'l propósit de acudir á n' en Corominas per obtenir un empleo á la Casa gran, encare que sigués, de moment y en espera de millor colocació, un trist volant pera las brigadas eventuals, y 'ls autors de la versió afegían qu' en Corominas, enterat de la pretensió, estava molt ben disposat, pero que res podía fer sense l' assentiment del Sr. Mir y Miró, qu' en aquest punt está sempre ab l' ull obert y á la que salta.

Per últim, un periodista fou qui trobá potser la verdadera causa de la vinguda de Cervantes á Barcelona. Segóns informes que donava per verídichs, un rotatiu de Madrit dels que alcansan major tirada, á penas tingué coneixement de la resurrecció del *inmortal,* li confiá l' encárrech de anar á practicar una investigació escrupulosa en el titulat *Archivo de la cortesía,* pera pendre nota de las mudansas y averías que pugui haver experimentat aquest arxiu en el decurs de tres sigles.

***

La delicada feyna de Cervantes, si realment era aquesta la que havía de cumplir, li varen donar feta en algunas de las principals entitats y associacións de Barcelona.

En un Cassino aristocrátich se parlava del Centenari de *D. Quixot de la Manxa* en termes tals que n' hi havía per llogarhi cadiras.

—Es un gran llibre—deya un marqués setmesó. —Veritat es que jo no he tingut may la paciencia de llegirlo.

—Ni jo tampoch—responía un altre.—Y no entench com no haventlo llegit ningú, tothom l' alaba.

—Precisament per aquesta circunstancia—afegía 'l primer—no sols es gran, sino portentós. ¿Voleu major portento que las alabansas universals á una obra que no ha llegit ningú? Pero en fí, jo crech que la gran sòrt de Cervantes sigué la de haver implorat la protecció de l' aristocracia, perque *quien á buen árbol se arrima...* Ja veyeu: el bombo que li varen fer, encare dura.

—Y está clar, perque ¿quí era Cervantes al cap-de-vall? Un perdis, un mort de gana, un ningú...

En aquest moment entra un criat ab librea:

—Senyorets—diu—D. Celestino ha prés la banca, y diu que 'ls espera.

Tots s' aixecan á l' hora y un d' ells exclama:

—Vaja anemhi noys, que fet y fet pera passar l' estona agradablement, no hi ha llibre millor que 'l de las quaranta vuit fullas.

***

En un Círcol católich. Te la paraula un reverendíssim catedrátich del Seminari, home que gosa de una gran influencia en el piadós remat, y especialment entre las ovellas:

—Aquest Cervantes no es pas dels nostres: no pot serho: s' hi oposa el seu temperament alegre y desenvolt, el seu esperit humorístich tan decantat á la sátira, las sevas inclinacións profanas. Si no ha escrit contra la religió se deu á que en el seu temps no li hauría sigut permés. En aquella época se pagava car el ferho. Alguna cosa de pecaminós veuría en ell el sabi sacerdot del Duch de Béjar que vá ferli la trabeta fins á lograr expulsarlo de aquella rica casa. El Tribunal del Sant Ofici 's va veure obligat á tatxarli un párrafo poch ortodoxe contingut en la segona part de la seva famosa novela. Observeu com ni una sola vegada fá anar á missa al Caballer de la trista figura y es que no la sentía, no, l' austeritat severa ni la sumissió santa del creyent. Si avuy escribís llansaría sobre nosaltres envenenadas sátiras. Potser enviaría 'ls seus articles á *El Motín.* Guardeuvos, donchs, de llegir las sevas obras, si no voleu separarvos del camí de la perfecció. Vos fará sempre més profit que totas ellas la lectura del *Flos sanctorum* ó de qualsevol *Devocionari.*

***

En un Círcul financier. Un acaudalat y panxut fabricant, entre pipada y pipada de un aromátich veguer, s' expresa aixís:

—Ja 'm reventa sentir parlar tant de aquest Don Quijote y de aquest tal Cervantes. ¿Qué han fet aquest parell de plagas perque se 'ls hi haja de donar tanta importancia? ¿Van montar alguna industria? ¿Van perfeccionar algún producte? ¿Van imprimir algún impuls al Comers ó á la Agricultura? Total perque van escriure un llibre de falornias. ¡Com si tot el mal del país no vingués de aquesta afició á somiar truytas que tenen la majoría dels espanyols! ¡Viva Deu! Per això 'ns llú tant el pèl.

Ja l' hauría arreglat jo á n' aquest senyor *literatu.* Que diuhen que fas tan bona lletra? Donchs ala, al escriptori á escriure cartas, á omplir facturas, á fer tot lo necessari á la regularitat y al bon ordre de una casa de negoci. Dius que això t' encaparra? Donchs més m' encaparran á mí las tevas literaturas. ¿Qué no vols traballar de cap manera? Donchs dejuna y morá't en un recó, que qui no traballa, no menja.

***

En la redacció de «*El Xáfech*», diari escandalós.

El director á un company de redacció destilador de verí:

—Suposo que té noticia de que Cervantes ha arribat á Barcelona?

—Sí senyor. Aixís m' ho acaban de dir ara mateix en el café.

—Donchs ja sab lo que li toca. ¡Llenya seca!

—¿Al pare de *D. Quijote?* ¿Al autor de las *Novelas ejemplares?*

—No sigui imbécil: precisament per valer tant com á literat l' hem de reventar com á home. Es

EL QUIXOT APLICAT A LA POLITICA

Famosas caricaturas de *J. Lluís Pellicer*, ab ocasió dels desastres colonials

"D. Quijote" ja torna á encaparrarse ab l' armament.

"D. Quijote" s' arma de nou "para poder figurar en la alianza continental contra Inglaterra,"

en la qual alianza se li repartirá 'l paper de Sabaté, "continuando nuestras gloriosas tradiciones."

necessari amargarli la satisfacció de l' apoteósis que se li prepara. Busqui en la seva vida privada y trobará tot y més de lo que 's necessita. ¿Está enterat de la causa criminal que van entaularli á Sevilla per defraudador? Donchs aquesta es l' hora qu' encare no ha rendit comptes. Cridi l' atenció del jutje. A veure si l' enxiqueran á la Presó celular.

¿No sab que Cervantes vá tenir una filla natural? Donchs conti la cosa ab totas aquellas reticencias que fan butllofa. Parli en nom de la moral y de las bonas costums, de las quals ha sigut sempre 'l nostre diari un vigilant tan gelós.

Y no s' olvidi sobre tot de contar la misteriosa mort de D. Gaspar de Ezpeleta ocorreguda á Valladolid quan anava de *picos pardos*, al peu de la casa de Cervantes. ¿Cóm es que al presentarse la justicia, el cadáver estava en panyos menors? ¿Y cóm s' explica que la roba del difunt se trobés precisament dintre de la casa de Cervantes? A la seva intenció de toro periodístich encomano 'l treure las deduccións que 's desprenen de aquest fet. Esgratinyi, burxi, enfonzi la daga fins á l' empunyadura y demá doblarém la tirada.

⁂

En una penya del Ateneo:

—Cervantes—diu un perdigot—es un exemplar curiós de la rassa semita que viu en la desolada meseta castellana. Molta imaginació, molta fantasía, molta llabia, y poca sustancia.

—Y está clar—respón un altre—es un verdader moro de Ponent.

—Aquí—exclama un ters—l' haurém de considerar sempre com un foraster. Ni ell pot ser may com nosaltres, ni tampoch nosaltres podém ser may com ell.

—Es natural. Per això las sevas obras no 'ns diuhen res.

—¡Y que 'ns han de dir! Val mes un párrafo dels *Sots feréstechs* de 'n Casellas, que tot el *Quijote* plegat.

—Pero ¿heu reparat ab quina rastrería y poca solta alabava aquest rojo-gualdo á Barcelona y als catalans?

—Prou; pero á la llegua 's veu que no ho feya pas per qué ho sentís, sino perque li convenía. A la qüenta, desde que vá tornar á Espanya en classe de repatriat, corría adelarat darrera de un destino del gobern. Tots els castellans han fet sempre lo mateix. Y aquí está 'l *quid* de las sevas alabansas: el destino 'l volia per Barcelona, terra explotable y tentadora com la que més ho sigui per las sangoneras del Estat. Per això 'l murri 'ns ensabonava, perque 'ns volía afeytar.

Una rialla estrepitosa, acompanyada d' un fort picament de mans, acullí la maligna suposició de aquell imbécil.

Y en aquest moment vaig despertarme.

Tot lo relatat havía sigut un somni.

***

Me trobava en la notabilíssima biblioteca cervantina de don Isidro Bonshoms, única en el mon y joya sens igual de Barcelona per las grans riquesas bibliográficas que atresora. A forsa de regirar edicións y més edicións de las obras de Cervantes, rendit per la fatiga, m vaig adormir.

Y vaig somniar en una forma clara, diáfana, metódica y punt per punt lo que queda relatat, que ó molt tinch d'engányarme ó es quelcom de lo que li passaría al inmortal escriptor si tingués avuy la posibilitat de visitar Barcelona.

El clásich arxiu de la cortesía, que un día excitá la seva admiració, el trobaría fet un fástich, plé d' arnas y menjat pel corch.

P. DEL O.

ARTISTAS CATALANS, ILUSTRADORS DEL QUIXOT

(De l' edició monumental de *T. Corchs* —Barcelona, 1863.)

"Y dióle sobre el cuello un buen golpe, y tras él con su mesma espada un gentil espaldarazo."—1.ª part. Cap. III.

(Dibuix d' *Espalter*.)

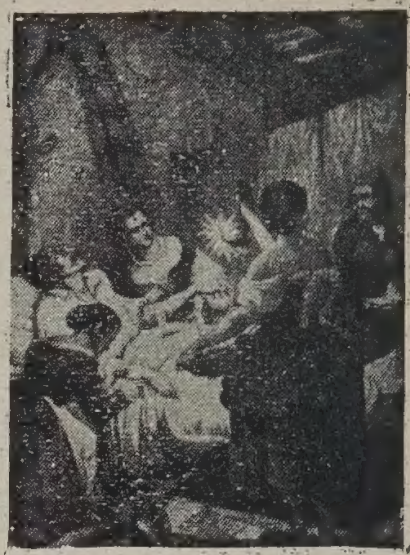

"La ventera y su hija le emplastaron de arriba abajo."—1.ª part. Cap. XVI.

(Dibuix de *L. Ferrán*.)

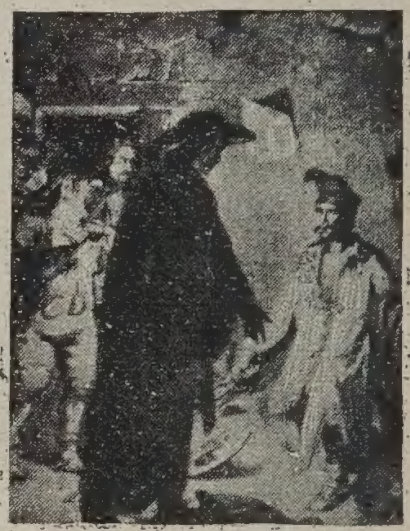

"Bien puede la vuestra grandeza, alta y fermosa señora..."—1.ª part. Capítul XXXV.

(Dibuix de *C. Lorenzale*.)

Concurs de La Esquella de la Torratxa

Article premiat

VISITA DE DON QUIXOT DE LA MANXA

A LA BARCELONA ACTUAL

No hi ha temps que no torni.

Camí de Castella anaven lo valerós Don Quixot y 'l seu escuder Sanxo Panxa; l' amo, esmirriat, trist y capficat per sa desventura, muntat sobre Rocinant, y l' escuder no menys acorat pels sofriments de l' amo, tot caminant á peu darrera 'l seu burret carregat ab les armes del vençut cavaller andant, quan al ser al cor de les serres de Garraf quedaren encantats per obra del poderós Merlín.

Y passaren segles d' encantament. Mes, com los sants dorments de la llegenda, un dia 's despertaren; un Dijous-gras d' ara fa pochs anys, l' encantament de Don Quixot y Sanxo Panxa tingué son fí; abdós tornaren á la vida, vegeren de nou la llum del sol, se contemplaren cara a cara com dos enigmes, y l' amo, tot fregantse 'ls ulls mandrosament digué al escuder:

—Amich Sanxo; no sé a punt fixo si despertem ó ressucitem; no sé si ha passat una nit ó una eternitat d' ençá que 'm vencé 'l Cavaller de la Blanca Lluna; mes lo pressentiment me diu que ja ha passat un any d' aquella desgraciada aventura y que sense faltar á les regles de la cavalleria puch tornar á agafar les armes y volar en servey dels desvalguts.

—Senyor,—respongué Sanxo—no un any, sinó segles me sembla que han passat d' ençá d' aquella nit que aquí quedarem adormits ó encantats. Aixís es que per mi, podeu agafar de nou aquestes armes que tan bé sabeu manejar, y aixís, descarregant al meu estimat burret, podrá de nou gaudir portant á l' esquena la preciosa carga de son amo.

—Armemnos donchs novament cavaller, y tremolin tots los fellons davant del meu poderós braç; després d' un tal descans, ma escomesa será terrible. Prepárat de valent, amich Sanxo. Ja pots conéixer aquesta terra per terra d' aventures: no molt lluny d' aquí trobárem al venir de Castella al noble y valerós Roch Guinart y als seus braus bandolers; aquí vas tocar ab lo cap los peus dels malfactors penjats á les alzines; aquí passá l' aventura de la donzella Claudia Gerónima, y aquí de segur, tornant cap a Barcelona, no trigarém á

ARTISTAS CATALANS, ILUSTRADORS DEL QUIXOT

(De l' edició monumental de *T. Gorchs* —Barcelona, 1863.)

"D. Quijote y Sancho se vienen al suelo al apearse para saludar." — 2.ª part. Cap. XXX.

(Dibuix de *M. Fluixench.*)

"Poniéndole la lanza sobre la visera, le dijo: —Vencido sois, caballero." — 2.ª part. Cap. LXIV.

(Dibuix de *Eusebi Planas*)

"Llevaron sogas y maromas y sacaron á Sancho Panza." — 2.ª part. Capítul LV.

(Dibuix de *Martí y Alsina.*)

trobar quelcom de meravellós que posi a prova la força del meu braç y del meu pit.

—Endavant—respongué Sanxo,—tot siga pera nostre bé, y Deu fassa que poguem arribar sans y salvos á casa de Don Antoni Moreno, qu' encare 'm venen rots del gust d' aquells guisats que tan bé se m' assentaren.—

Pujaren amo y escuder sobre ses respectives besties y de nou emprengueren lo camí de Barcelona guiantse per la cima del Montseny nevat, car Don Quixot comprengué que per allí no s' anava á Castella.

No faria pas una hora que caminaven per aquells andurrials, quan allá lluny, baix d' una fondalada, vora 'l mar, descubriren un fantástich castell, hont' sens dupte devia habitar lo poderós gegant Fierabrás ab los seus horrorosos monstres que 'l guardaven. Decidit estava ja Don Quixot d' anar a trucar á la porta del castell, quan vegé que s' atançava corrent, més que corrent volant, un monstre terrible com may ningú havia vist ni imaginat, y que sens dupte li enviava 'l poderós gegant pera pararli 'ls passos. Corria anguilejant com una serp, xiulava horrorosament, sos ulls eren de foch, y per sa boca escupia glops de fum y flames com si l' infern hagués vomitat per ella tota la xardor de sos antres.

De moment cavaller y escuder quedaren esblaymats: jamay se 'ls havia presentat una aventura tan extranya. Sanxo Panxa caygué de cavall del sust y 's posá á cridar socors; mes Don Quixot, passat l' estupor del primer instant, empunyá la llança ab una má y les brides del cavall ab l' altra, y 's posá á cridar:

—Alçat, amich Sanxo, y no tremolis, que encare que l' aventura es una mica esgarrifosa, no soch tan débil jo que no puga acorralar cap als inferns d' hont ha sortit aquest terrible monstre.—

Y tot dihent y corrent esperoná 'l pobre Rocinant que gambant tot lo que podia, baixava costa avall envers d' hont venia aquell monstre may vist. Y Don Quixot anava cridant tot brandant l' espasa: «Apártat, monstre terrible, si no vols que la força del meu braç te parteixi en tres ó quatre troços com si fosses una miserable sargantana! Enfónzat als inferns d' hont has sortit si no vols que ab un colp del meu poderós braç t' anegui per sempre més en lo pregón del Occeá!»

Y en efecte, aquell monstre infernal, espantat sens dupte per les amenaçes del valerós cavaller andant, desaparegué engolit per la terra tot llençant un horrorós giscle d' angunia que feu retronar aquelles montanyes. Lo tren se ficá al túnel.

* * *

L' acobardit Sanxo Panxa, animat per la increible victoria del seu amo, no trigá en volar al seu costat y tots dos, comentant aquell memorable fet, feren via cap á Barcelona.

Al ser als afores de la gran ciutat lo valerós cavaller quedá admirat del espectacle que se li oferia y parlá axís a Sanxo:

—Prepárat, amich Sanxo, á contemplar les més extranyes aventures. L' encantador que sempre 'm persegueix, en aquest curt espay de temps que havem estat fora, ha transformat en tal manera la ciutat, que difícil es que ulls humans la reconeguin per tal. Si no fossin aquells campanars que alla 's veuhen, y que reconech per los de la Catedral, los de la esglesia de Santa Maria del Mar y los del Pi, y per aquella montanya que reconech per Montjuich, diria que no es Barcelona, sino una ciutat encantada. Axís donchs, ánimo y dispósat á véurem acometre les mes meravelloses aventúres.

—A fè,—respongué Sanxo,—que l' espectacle que se 'ns ofereix á la vista es per imposar al cavaller més valerós y no dich ja al escuder més decidit; peró bah! qui ha vençut al terrible monstre del infern, no pot tremolar encare que vegés cauro un dimoni de cada estrella.—

Tot just acabava de dir aquestes paraules l' animós Sanxo, quan se 'ls presentá per la carretera que caminaven un dimoni botarut, tot vert y vermell, esbufegant terriblement y llençant per la part trasera una récula de pets ab una fumada que empestava. Lo dimoni, que tenia 'l cap de persona y 'l cos de drach, passá pel seu costat com bofarut del vent, sense fer cas dels crits de Don Quixot que 'l convidava á midar les armes braç á braç. Molt lo devia espantar l' actitut del cavaller de la Trista Figura quan en un moment desaparegué com emportat pel vent.

Al entrar als primers carrers de la ciutat nova ó encantada, Don Quixot y no menys Sanxo Panxa quedaren espasmats al veure que passava per davant d' ells una luxosa carroça que corria tota sola. Fins Rocinant feu un gesto de sorpresa tot tirantse enrera.

—Ja t' he dit, Sanxo, que tot això es cosa d' encantament—digué Don Quixot al seu escuder.—Aquí tens aquesta carroça imperial, que degué ser del Emperador de Trepissonda, corrent tota sola, passejant á les més hermoses dames y cavallers. Mira, ara 'n baixa un altra, mes veurás com jo ab la força del meu braç desfaig l' encantament.—

Y tot empunyant la llança lo valerós Don Quixot se plantá al mitg de la via esperant al tranvia que baixava, decidit á lliurar ab ell singular batalla. Lo conductor tot era picar lo timbre ab lo peu per mor de fer apartar á Don Quixot que ell prenia per una disfreça, mes Don Quixot toçut que toçut no volgué apartarse y no tingué més remey que parar lo tranvia al morro meteix de Rocinant.

—Sabi Merlin,—digué Don Quixot dirigintse al conductor—tu que guias aquest palau encantat plé d' hermoses dames, dígam si entre elles portes la sens igual Dulcinea y móstrala als meus ulls ab tota la seva radiant hermosura.

—¡Fora de la via, mamarratxo!—respongué secament lo conductor, donant tres o quatre colps de peu al timbre. ¡Xench! ¡xench! ¡xench!

Al sentir los trinchs Rocinant s' espantá y reculá cap al costat, y 'l conductor veyent que ja casi li quedava lloch pera passar, girá la maneta fins al número 9 y 'l tranvia emprengué una furiosa marxa rascant lleugerament l' anca de Rocinant y fentlo caure tot estirat á terra junt ab son valerós cavaller.

Corregué Sanxo Panxa junt ab alguns vianants á alçar á Don Quixot, que tothom, naturalment, prenia per una disfreça. Un colp alçat y montat altra volta á cavall, Don Quixot doná les gracies als que l' havien ajudat, féntloshi un retumbant discurs sobre 'ls encantaments y 'ls cavallers andants, ab lo que s' aplegá al seu entorn una gentada enorme, que alabava la propietat de la disfreça y recriminava la poca paciencia del conductor que no sapigué dispensar la broma y s' exposá á fer una desgracia.

Don Quixot y Sanxo Panxa, seguits de la populaça, s' anaren ficant endins de la ciutat, fent l' admiració de tothom que 'ls cridava: «*¡Don Quijote y Sancho Panza!*», ab un que altre crit de «*¡Vóltals!*» acompanyat d' alguna pell de taronja que volava arrán dels seus caps ó 'ls hi petava al mitg de l' esquena.

—Ja veus,—digué l' amo al escuder,—encare 'ns coneixen més que l' altra vegada: aleshores no més me coneixien á mí, ara 't coneixen á tu y tot. La teva fama correrá 'l mon, lo mateix que la meva, gracies á haver tingut la sort de ser l' escuder de un tan famós cavaller andant.—

Al ser á la Ronda de Sant Antoni los aturá un subgecte, bon industrial, oferint a Don Quixot un cartell que deya:

SABATAS
A PREU DE FÁBRICA
—
Cendra, núm. 150

Al oferirli 'l cartell, l' aixerit industrial digué á Don Quixot ab tò de broma: «Teniu, senyor y valerós cavaller; al passejarvos per la nostra ciutat pengeuvos això á la esquena y després vinguéu al meu palau ahont vos obsequiaré com correspón á cavaller de tanta fama.

—No comprench gayre 'l catalá—contestá Don Quixot en la seva llengua,—però si això m' ha de portar al palau ahont trobaré desencantada la meva Dulcinea, joyós ho portaré encare que sien cent sigles. Conech algo de grech y veig que això de *sabatas* deu ser quelcom referent al *sabbat* ó encantaments de la antiguitat, per lo qual deu tenir un poder meravellós.—Y sens dir cap més paraula, se penjá 'l cartell á l' esquena y tirá Ronda avall seguit de Sanxo Panxa y la populaça que començava á esvalotarse y s' esvalotá encare més al véureli 'l cartell a l' esquena, puig tothom començava á cridar: «¡Sabatas!» «¡Sabatas!», qu' era lo unich que podien llegir del cartell.

Amo y escuder anaren fent via per entremitg d' una infinitat de tranvies eléctrichs qu' ells prenien per carroçes encantades, y havien adoptat ja la determinació de no atacarne cap vist que no haurien pogut donar l' abast á desencantarne.

Tot de cop, Don Quixot vegé sobre una porta un lletrero que deya IMPRENTA, y refrescántseli la memoria de l' agradosa visita que avants havia fet á un d' aquest establiments acompanyat de D. Antoni Moreno, volgué entrarhi, per lo qual deixá 'l cavall encarregat a Sanxo Panxa, que l' esperá á la porta.

Lo regent de l' imprempta era molt trempat y l' acullí molt bé, dihentli:

—M' agrada molt la vostra disfreça; aixís devia anar lo famós cavaller manxego. Mireuvos, tot just ara començem una nova reimpresió de l' historia de Don Quixot. Ja veyeu qu' es casualitat l' entrar vos.

—Si, a fè,—exclamá Don Quixot—y creguim lo senyor impressor que li agrahiria molt que 'm deixés examinar la primera plana d' aquesta historia per veure si hi consta lo nom de l' autor, que diuhen qu' es un aragonés que hi ha fet estampar moltes mentides.

Lo regent proporcioná á Don Quixot lo full hont hi havia la portada de l' obra. Don Quixot l' examiná y exclamá sorprès:

—¡Cóm! *Don Quijote!* Jo 'm dich *Don Quixote*, y poch fort será en gramática qui tal cosa ha escrit.

—Senyor,—contestá 'l regent,—això era avants, y l' autor de l' obra aixís ho escrigué, mes l' Academia Espanyola ha disposat que s' escriga de la manera que aquí veu.

—No! això no pot ser de cap manera!—exclamá Don Quixot furiós,—surto en busca d' aqueixa Academia y aixís que la trobi juro que no quedará cap academich ab lo cap sancer, que per lo que serveixen los seus caps mellors serien pera poms de barana.

Sortí l' indignat cavaller de l' imprempta, furiós, trayent foch pels queixals, renegant de la xurma académica que aixís li estrafeya 'l nom, y montant altra volta á cavall, seguit del seu escuder, s' encaminá al Paralelo desitjós de trobar alguna aventura pera descarregar tota la indignació de la seva ánima alterada per un semblant tort que desitjava redreçar.

Al arribar al Paralelo, los cridá l' atenció una multitut de gent que s' agombolava davant de una barraca hont tocava una orga, brinquejava un mico y cridava escandalosament un home:

ARTISTAS CATALANS, ILUSTRADORS DEL QUIXOT.—Vinyetas de *Apeles Mestres*
(De l'edició *Aleu*.—Barcelona, 1879.)

D. Quixot vetllant las armas.—1.ª part. Cap. III.

Reverenciant á las damas.—2.ª part. Cap. X.

A través de Sierra Morena.—1.ª part. Cap. XXIII.

—*Señores*, vagin entrant y veurán la vida y martiri de Joana d' Arch! Vagin entrant; *esta y la otra!!!*...

—Pots tenir per segur, amich Sanxo,—digué Don Quixot—que aquí dins ne passa alguna de grossa. Per lo que veig tornan á cremar á la sens par donzella d'Orleans, la valerosa Joana d' Arch, que perteneixia també á la gloriosa ordre de la cavalleria; mes jo en ma calitat de cavaller andant vinch obligat a defençarla y aixó es lo que vaig á fer mal pesi á tots los encantaments. Entrembi, amich Sanxo, y prepárat á veurem realisar les més estupendes hassanyes.

Don Quixot, empunyant l' espasa, seguit de Sanxo, dirigia la bestia cap á la porta, mes lo porter agafant Rocinant pel morro l' aturá dihentli:

—Ep mestre! aquesta broma seria un xich massa pesada. Si voleu entrar deixeu les besties al carrer y entreu com les demés persones, que també n' entren de disfreçades.

Amo y escuder deixaren los animals encarregats á dos ó tres trinxerayres que no se 'ls movien del costat.

Al anar á entrar de nou lo porter los digué que havien de pagar entrada.

—Cóm!—exclamá extranyat Don Quixot—haveu oblidat que un cavaller andant no paga escots ni gavelas de cap classe; que sa lley es sa espasa, sos furs los seus brios y ses pregmátiques la seva voluntat?—

Al porter li feu tanta gracia la sortida de la disfreça que'l deixá passar dihentli tot rihent:

—Vaja, passeu, peró feume 'l favor de no moure gayre barrila per dins, sinó vos trauré á fora ab una empenta.

Entraren Don Quixot y Sanxo Panxa al Cinematograf y 's posaren arrimats á la paret pera poder observar de allí estant lo que passaria.

Baixada á la cova de Montesinos.—2.ª part. Cap. XXII.

Enterriment de Sanxo Panxa.—1.ª p.ª Cap. XXX.

Sanxo Panxa, gobernador de la Insula Barataria.—2.ª part. Cap. XLV.

Tota la gentada del Cinematograf estava embadocada ab ells; mes de moment s' apagaren los llums, la sala esdevingué fosca, y ¡oh sorpresa! ¡oh poder del poderós Merlin! allá al fons de la gran sala aparegué un bosch frondós, ab la donzella d' Orleans, la gentil Joana, peixent son remat d' aixerits moltons. No, alló no era ridícul artifici com lo tablero del titiriter de la venta ab sa princesa Melicendra, Don Gayfero y 'l rey moro de Zaragoça; alló era la mateixa realitat que 's presentava per segona vegada als ulls de Don Quixot.

Lo cavaller andant y 'l seu escuder restaren esblaymats de contemplar un semblant prodigi.

—Aquí pots veure,—amich Sanxo,—digué Don Quixot, si al mon hi há ó no hi há encantaments, com tantes vegades tu has duptat. Aquí tens davant dels teus ulls, ben viventa, la valerosa Joana d'Arch, flor y nata de les donzelles franceses. Mira com marxa al mitg del seu valerós exércit á combatre 'ls inglesos, mira la

lluyta encarniçada; contempla com assalten les muralles d'Orleans, com cauhen á colps de picot movent terrabastall y alçant núvols de polsaguera; mira la grandiosa catedral; observa com discuteix lo concili; mira la plaça...

—Ah! Don Quixot de la meva ánima!—exclamá Sanxo astorat—aquí si que no hi cab dúptar ni un moment, això es la realitat viventa; l' encantador que 'ns persegueix nos ha trasportat á contemplar aquesta lluyta perqué 'l meu amo y senyor amidi en ella la força del seu braç invencible.

—Mira,—seguí dihent Don Quixot emocionat—ja preparen la foguera; ja la lliguen al pal... clama misericordia... alça 'ls ulls al cel... ¡ja hi fiquen foch!... Ah! miserables! vils fellons que creméu á la mes valerosa, noble y santa de les donzelles que han parit les mares!!!... ¡No! això no será mentres hi haja present un tan valerós cavaller andant, que ab la força del seu braç no permetrá que 's comete tan vil felonía. Espereume!.....

Y 'l valerós Don Quixot, desenvaynant l' espasa y brandantla per l'espay arremeté furiós contra la tela del Cinematograf, y ab quatre colps, colp de sabre vé, colp de sabre vá, deixá la tela estripada en mil miques, ab lo qual desapareguéren com per encantament inglesos, sacerdots, cases, pal, foguera y flames, quedant lliurada del hororós martiri la santa donzella d' Orleans, que era lo que ell volia.

L' escándol que s' armá fou extraordinari; lo Cinematograf quedá convertit en un nou camp d' Agramant: les dones gisclaven, les criatures ploraven, los grandaçots cridaven y xiulaven; aragonesos y valencians en torbellí s' arremolinaven cap á la porta com si fugissen de un incendi; los del carrer no sabent lo que alló era fugien espantats ab lo qual desapareguéren Rocinant y 'l ruch del pobre Sanxo Panxa; y entre mitg de totes les veus d' aquella arca de Noé esvalotada, sobressortia la de Don Quixot que deya ab gesto terriblement satisfet:

—Ara veurá tothom perque serveixen los cavallers andants! Si no hagués estat per l' amparo del meu braç valerós, á hores d' ara aquella santa y infortunada donzella, espill de dames virtuoses, ja sería feta cendres! Anèuvosen al botavant, canalla malehida y martiritzadora! Anèuvosen al Diable, miserables fellons, y no torneu á provocar les coltellades del meu braç terrible!...

Encesos los llums altra vegada, alguns empleyats y espectadors corregueren envers Don Quixot per desarmarlo. Lo primer que se li abalançá á sobre sigué en Memento, que com sempre 's trobava al lloch del succés. Allí 's probá que la força de Don Quixot era una ilusió. Encare no 'l tocaren caygué á terra estirat com un Sant Crist, l' espasa li escapá de les mans, y encare que no parava de cridar amenaçant destruhir tot lo mon, se veya que ab prou feynes li quedaven forces per alçarse, puig s' hagué de incorporar aferrantse á la roba dels mateixos que l' havien tirat á terra.

En Sanxo també ajudá á socorre al seu amo no parant de clamar misericordia per ell, venint á confessar que no estava molt bé del cap, peró qu' era una persona honrada á carta cabal. No pogué conseguir que 'l deixessen anar; en Memento se l' emportá junt ab en Sanxo Panxa al Govern civil, hont fou preguntat per l'agent de guardia y pel segretari particular del Governador, mes convençuts de qu' era un foll rematat, ja que de totes passades volia ser lo propi Don Quixot de la Manxa, y que també havia encomenat la manía á n' aquell infelís que 'l seguía, qui pretenía ser en Sanxo Panxa, per ordre del segretari foren transportats al dipósit de mendicants del Parch, d' hont foren, al cap de pochs dies, retornats á la seva terra, un poblet miserable y perdut d' allá les planes castellanes, un poblet que 'l mon es criuria ab lletres d' or si may pogués posar en clar quin es lo seu nom, que voluntariament s' oblidá de consignar aquell geni escepcional que porta 'l nom de Miquel de Cervantes Saavedra.

JOSEPH ALADERN

El Quixot Modern

Trastornat son cervell ab la lectura
de *Bakounins* y *Tolstois*, el sectari
comensa ab un delit extraordinari
á organisar la societat futura.

Plé de fé el pit, camina á la ventura
com ombra blanca el místich visionari
que, perseguit tot temps, puja al calvari
ab petjada potent, ferma y segura.

Romeu del Bé, ab serena valentía
de predicar la llibertat no 's cansa.
Estima el nou Quixot sense esperansa
un impossible, un somni, una utopía...
Qu' es la Acracia la seva Dulcinea
y la seva arma de combat, la Idea.

J. BURGAS

* * *

Pretendre fer la crítica de l' «Ingenioso Hidalgo» fóra, en mí, una mostra de *quijotismo*.

Tinch en tant alt concepte la obra de Cervantes, que la crech digna d' ostentar la divisa d' aquellas armas famosas:

«*Nadie las mueva*
que estar no pueda, con Roldan, á prueba.»

Saludo la conmemoració d' aquest monument literari, ab respectuós silenci, tenint en compte, per molts motius, el prudentíssim consell de: «*al buen callar llaman Sancho.*»

JOSEPH M. DE LASARTE

GUSPIRAS

¿Que si jo soch cervantista?
Ab més motíu que molts altres:
figureuvos si 'n seré
¡vísch al carrer de Cervantes!

*

Veyent á un seu fill llegint,
—¡Déixat, déixat de *Quijotes!*,
exclamava un fabricant:
lo que convé es fé aquests comptes.

*

Per la gent dels nostres días,
té molta més importancia
la manxa d' encendre 'l foch
que 'l *Quijote de la Mancha.*

*

¡Quín talent el de 'n Cervantes!
¡D' alló 'n dich escriure ab garbo!
Ab tot y faltarli un bras,
ja us juro que no era manco.

*

Descrismeuvos, feu un llibre
ple d' observació y enginy,
¡total perque als tres cents anys
us comensi á produhir!...

*

¿Díus qu' en un mes s' han venut
un grapat de mils *Quijotes?*
Molt bé; pero ¿sabs quánts son
els que l' han llegit?... ¡Catorze!

HELIUS

DOS REPATRIATS (per *J. Pellicer Montseny*)

—¡Ja ho veyeu quina terra!... Després d' haver perdut una cama defensant la patria á Cuba, haig de guanyarme la vida demanant caritat.

—¡Uy! Això ja es vell aquí. Jo, després d' haver perdut un bras defensantla á Lepanto, vaig havérmela de campar escribint el "Quijote".

ELS NOSTRES QUIXOTS (per *Picarol*)

Entre ells

El Quixot de Real Ordre.

Els morts, com ja es sapigut, sóls ab grans dificultats tornan á obrir els ulls y deixan el seu somni; pero tal era 'l ruído que al exterior armavan els vianants, que Sanxo Panxa 's despertá.

¿A qué obehía aquell soroll que ab tan desusat estrépit venía á pertorbar la pau, durant tres cents anys no interrompuda, del petit cementiri?

Sanxo allargá l' orella y procurá escoltar lo que en la vía pública 's parlava. La confusió de crits era grossa, pero no tant que no li permetés pescar algun mot y fins algun que altre concepte complert.

¡Quína no sería la seva sorpresa al reparar que la gent no parlava més que d' ell y del seu amo!...

Ben claras arribavan las veus als seus oídos. Don Quijote... el centenari... Argamassilla... commemoració... Sanxo Panxa... gran concurs... festas públicas... gloria nacional... solemnitat académica...

Allí hi passava induptablement alguna cosa extraordinaria, de la qual ne devían ser ells els principals actors.

Cridá á don Quixot.

—Senyor—va dirli, estirantlo y sacudintlo ab no gayro respecte:—feu el favor de despertarvos y aixecar el cap, que hi ha novedats grossas.

—¿Qué?—preguntá l' Enginyós Hidalgo, sense apressurarse massa:—¿Noticias de donya Dulcinea?

—¡Ditxosa Dulcinea!... Deixeula estar á n' aquesta bona senyora. Se tracta de la gent que 'ns rodeja, dels espanyols d' avuy, dels que ara, en aquest moment, passan per aquí prop... ¿Sentíu?

El Caballer de la trista figura balandrejá el cap.

—Creume, Sanxo:

«No te metas en dibú—
ni en saber vidas ajé—
que en lo que no va ni vié—,
pasar de largo es cordú—...»

—¿Pero quí us ho díu que no 'ns hi vají ni vingui?... ¡Si precisament el tema de totas las conversas som jo y vos!...

—¡Ep!... Vos y jo, voldrás dir.

—Tant se val. Lo cert es que... Teníu, ara us ne podreu enterar per pessas menudas. Escolteu lo que díu aquést.—

A l' altra part de la paret del cementiri, un home, en mitj d' un rotllo d' amichs, llegía en veu alta un diari. Desde allí se l' entenía perfectament.

El Quixot del Art.

«El centenario del Quijote—deya—promete ser un verdadero acontecimiento. El Gobierno, la prensa, los más eminentes escritores, las corporaciones científicas y literarias no se dan un momento de reposo, preparando la hermosa solemnidad que parece va á tener el raro privilegio de unir en uno solo los sentimientos de esta nación, tan castigada por la rivalidad de sus prohombres y las discordias de sus hijos.»

El Quixot Delxa-Taulóns.

—¿Eh? ¿Que tal?—va exclamar Sanxo, ab ayre de triomf:—¿Es ó no es cert lo que us havía dit?

—Tens rahó, noy. Aixó es molt serio, y val la pena de que 'ns arreglém una mica pera sortir á rebre l' homenatge que la nació en pes ens va á dedicar.

—Y que sembla que será cosa superba. De las veus *sueltas* que hi recullit, ne deduheixo que l' apoteossis tindrá per principal objecte obsequiarnos á nosaltres dos y donar al món públich testimoni de la admiració que 'ls nostres alts fets inspiran á Espanya.

—¿Y tot aixó ab motíu del nostre tercer centenari?...

—Aixís ho diuhen.

—¡Abrássam, Sanxo!—exclamá don Quixot, ja completament encalabrinat.—¡Quín honor pera nosaltres!... ¡Ser la causa de la pacificació dels esperits! ¡Motivar l' unió del Gobern y 'l poble! ¡Donar lloch á que la nació demostri á la fas del món que encare té energías y que encare, quan vol, sab elevarse á las serenas regións del ideal, guiada pel seu amor á las glorias patrias!...

—¡Ey!... Jo no m' allargo tant—respongué Sanxo ab molta flema:—pero lo que sí dich es que faríam un ridiculíssim puper si no 'ns apressuressim á sortir de la tomba pera presentarnos á rebre l' homenatge que la nació, per unánim acort, va á tributarnos.

—Aném, donchs, que sería sensible que la gent s' impacientés.—

Ja caballer y escuder s' havían posat en peu y 's preparavan per' abandonar la petita necrópolis, quan se véjeren repentinament sorpresos per una visita.

¡Y quína visita!... *Nada* menos que 'l propi don Miquel de Cervantes que, vehí del mateix cementiri, s' havía, com ells, despertat al formidable soroll del carrer y estava, més qu' ells, enterat de lo que al exterior se tramava.

—¿Ahónt aneu?—preguntá don Miquel, barrant el pas als dos personatges.

—A disfrutar de aixó,—va respondre don Quijote.

—¿A *disfrutar?*—repetí el manco de Lepant ab significatíu retintin:—¿Pero vosaltres creyeu formalment que en aquesta moixiganga hi aneu á tocar algún pito y á representarhi alguna cosa?

—Donchs ¿quí es el que hi representará?—objectá el de la

El Quixot de la Taurómaquia.

ELS NOSTRES XANXOS (per *Picarol*)

El Xanxo de la "Gent de bé".

Manxa una mica èmpipat:—¿Vos, potser?

Cervantes va posarse á riure.

—Ni vosaltres ni jo. ¡Infelissos!.. ¿Encare no coneixeu el temperament d' Espanya?.. Tot això de aquest centenari es una comedia insulsa que no significa res, ni tendeix á res, ni un cop representada ha de deixar al seu darrera 'l menor rastre. ¡Conmemoració, apoteossis, homenatge nacional!.. ¡Paraulas, paraulas, paraulas!.. ¿Sabeu pera qué servirá tot aquest rebombori?.. Ja us ho diré. El Gobern l' aprofitará pera sostenirse uns quants días més, la prempsa pera aumentar la tirada durant dos ó tres vespres, els escriptors per' exhibir la seva vanitat insuperable, las corporacións per' omplirse la casa de senyoras, y las senyoras pera lluhir el vestit nou y estrenar un barret ben alt y ben ample d' alas. ¡Vosaltres y jo, jo y vosaltres!.. A don Quixot y á Sanxo la gent sóls els coneix de nom, y en quant á Cervantes, ni de nom es apenas conegut. En aquest centenari, las nostras figuras no son més que pretextos, escusas, pantallas darrera de las quals s' hi amagan la frivolitat, la superbia, la ignorancia y las ganas de farolejar y de divertirse. Ni més ni menos.

—¡Hola, hola!...—exclamá don Quixot, mirantse fixament á Sanxo, quan Cervantes hagué acabat la seva malhumorada arenga:—¿Qué 't sembla?

—Pues, me sembla... que per aquest viatje no necessitém alforjas.

—¿Vols dir que...

—Que lo millor que podém fer es entornárnosen al sot, donchs, com deyau vos ara mateix,

«en lo que no va ni vié—,
pasar de largo es cordú—.»

¿No es cert, don Miquel?

—Sí, fills meus: ¡á la tomba altre cop, á la tomba!... l'l que 's vulgui donar llustre ó adquirir renóm, qu' escrigui *Quijotes*.

—O que *enderece entuertos y desfaga agravios*.

—O que aprengui de gobernar ínsulas.—

Y aixís va ser com las tres grans figuras que més brillant paper havían de fer en las festas del centenari, adoptaren el retrahiment y hi excusaren discretament la seva assistencia

A. March

El Xanxo dels Sports.

Lo que no trobaría son molins. En la plana d' aquella Manxa ensopida, fins els molins han aterrat, fins las pedras que poguessin semblarli gegants; tot ha de ser plá, avuy en día; tot ha de ser Manxa y el raser de la prudencia ho ha nivellat tot á la plana.

—Sobretot, no comprometre'ns;—es el crit general de las classes neutras. No distingirse. No esbalotar el galliner... No remoure els fonaments de las cosas. No ficarse en llibres de caballerías. Ser ben Sanxos, y dormir la son de la mandra. Sobretot, no mourers de la posició, no caminar massa depressa, no geure massa estona, mirar ahont se posa els peus per no caure; no badar, ni somiar un moment en la vida; sobretot no fer lo que no fan els altres, y els altres els altres, fins á convertir la nostra terra en un camp inmens d' hortalissa, ahont no hi neixi ni una flor, y ahont totas las lletugas tinguin la mateixa mida, fins allá ahont arribi la vista.

Els artistas han de fer un art, que no ofengui á la gent de mitja vista; un art de mitj cromo, de colors ni molt apagats ni molt encesos, de líneas de mitj nivell y d' assumptos que no molestin. Els dramaturgs han de fer dramas, que donguin sempre la rahó al públich; dramas suaus, ahont triomfi la virtut del bon obrer, ó la generositat del bon amo; ahont no s' ataquin las creencias dels devots de dalt, dels creyents de baix, y de la majoría que no creu hen, pero que no ho diuhen per prudencia; dramas que no *inquietin* á ningú, y deixin fer la bacayneta. dramas que no ho siguin de dramas, ó que si ho son que no ho semblin. Els periodistas han de fer articles que no exaltin: prácticbs, positius, serens, prosa defensora dels interessos materials y de las industrias *creadas;* tractats de Santa Economía, Doctrinas industrials, Biblias comercials y manaments de la lley de Deu, aplicats al comers d' exportació, y encare de un comers tranquil, d' un comers que no hi hagi empentas entre la carga y la descarga.

Tot ha de ser plá, y seré, y encarrilat á la rutina en la nostra estimada terra, per no distreure als que vejetan, y no exaltar las passións, y remoure els entussiasmes; que quan domina el sufragi, el pecat més gran dels votants es pecar per idealisme. Las creencias han de ser conservadoras; creure lo que no pugui pertorbar; creure en un més enllá tranquil que no torbi ni destorbi una digestió serena. La societat te de ser mansa, una mena de estany humá, ahont

El Xanxo dels Xanxos.

EL SANXOPANXISME

El Xanxo Pantorrillas.

Si 'ns haguessin dit que vindría un moment, qu' en un punt de aquella Espanya del Príncep dels Ingenis, arribaríam á anyorar els llibres de caballería, 'ns hauría semblat un somni.

Donchs ja hi som. L'esperit práctich de en Sanxo ha arribat

EL CERVELL DE CERVANTES (per *Ida*)

Un tinter ahont tothom hi suca

no cantin ni las granotas, ó un formiguer uniformat que tingui per gloria, el graner. L' amor, una societat en comandita, de dos cors, que s' uneixen legalment pera la reproducció de l' especie y la millora de dos casas y l' engrandiment de dos fincas. La política, las ambicións personals fetas dogma, á l' altura dels remats. Y fins la mateixa anarquía te de ser reglamentada; te de ser una anarquía ab ordre, ab els caps de colla dirigint una disbauixa ab cordura, un daltabaix tranquil, una revolució que ofengui als altres, pero no á n' els revolucionats: una trencadissa de cosas, pero no una revolta de conciencias.

Oh Sanxo! ab quina santa pau que viurías si vinguessis á viure entre nosaltres! Que 'n trobarías d' amichs en la nostra terra *laboriosa*. Que bé la gobernarías aquesta Insula Barataria si 't fessin gobernador! Tothom ha arribat á imitarte, en aquest plá de la calma. Tots els caps de prosa d' Espanya hi han vingut á posar botiga! Tota la gent práctica hi ha vingut á *practicar!* Y mentres ab el burriquet els teus admiradors se fan richs venent género de prudencia, el benaventurat del teu amo moriría de miseria, entre tants galeots moderns, que no li trencarían cap os perque fins els ossos fan servir, per productes industrials y falsificacións honradas!

Quan tu anavas per la Manxa, encare no sabías qu' era el tant per cent, amich Sanxo; encare no sabías ni qu' eran societats anónimas, ni bolsa, ni tantas cosas que havem perfeccionat desde allavoras. Hi havía la tacanyería y l' egoisme; que d' aquests instints tu n' eras mestre, per obra y gracia del Gran Manco; pero els refinamentó de avuy en día, no 'ls havías pogut apendre, túl qu' eras un' ánima senzilla, un usurer d' aire lliure, un escanya pobres bucólich, comparat ab els companys de prosaisme, que la civilisació ens ha fet néixer!

Avuy, de petit, ja t' ensenyarían de números: més tart de firmar pagarés; després de no pagarlos, y després de ferte rich á las bonas ó á las malas. Quan fossis rich serías lo que volguessis: fins home de talent; comprarías lo que volguessis: fins l' amor y las conciencias; anirías allá ahont volguessis, que fent trincar la moneda se t' obrirían totas las portas.

FACSIMILS DE LA PRIMERA EDICIO DEL "QUIXOT„ feta á Barcelona

EL INGENIOSO
HIDALGO DON QVIXOTE
de la Mancha.
DIRIGIDO AL DVQVE DE
Año 1617.
Impresso con licencia, en Barcelona, en casa de
SEGVNDA PARTE
DEL INGENIOSO
CAVALLERO
Don Quixote de la Mancha.
MIGVEL DE SERVANTES
Saauedra, autor de su primera Parte.
Año 1617.

FACSIMILS del primer QUIXOT ILUSTRAT, estampat á Barcelona (*)

D Quixote de la Mancha. P. II. Lib. VIII. 293
CAPITULO LX.
De lo que sucedió á Don Quixote yendo á Barcelona
D Quixote de la Mancha. P. II. Lib. VIII. 3
CAPITULO LXII.
de la aventura de la cabeza encantada; con otras niñerias, que no pueden dexar de contarse.

(*) *Vida y hechos del ingenioso cavallero* D. QUIXOTE DE LA MANCHA —Compuesta por *Miguel de Cervantes Saavedra.* . Dedicada al mismo *D. Quixote* —Con licencia.—*Barcelona*, por *Juan Jolis* Impresor.—4 vol. en 8.° (Carelx de fetxa; pero prenent per base la de la Llicencia y Fé de erratas, degué imprimirse en 1755)

L' AMO (per *J. Pellicer Montseny*)

—Admireu mas aventuras, coroneume de lloré...

Sí, avuy no es del teu amo, que havem de celebrar el centenari: es el teu. L' exemple d' aquell pobre boig idealista, no l' ha seguit ningú més: no se 'n desencantan de princesas sense dot, ni se 'n obran de gabias de lleons sense corre, ni se 'n deslliuran de cautius sense una mira egoísta. Avuy tu ets el símbol, el sant que t' havem de posar al altar major del poble; el Patró á quí encendríam ciris, si no fos per malgastar cera.

Cervantes vá volguerte fer home, y matá els qüentos d' encantats, y ell devía saber perque. Ho ha ben lograt á casa nostra. Ho ha lograt tant, que si avuy pogués veure l' estrago, potser voldría aturarho, escribint un' altra obra mestra.

Un llibre de caballería que 'ns tragués del fangal de prosa, que 'ns té agafats per las camas.

SANTIAGO RUSIÑOL

L' ENTREVISTA

(Que no presenciá Cervantes)

Dulcinea del Toboso
ab el garbell á la má
per donar feyna á la mola
boy cantant garbella blat.
De sopte se li presenta
un caballer tot estrany
cavalcant un caball magre,
que casi no pot dá un pás.
Es de guerrer el seu trajo,
pro molt brut y espellifat,
á la má porta una llansa,
y dú una bacina al cap
de las que á las barberías
usavan per remullar.

Lo que llegian els Quixots d' aquell temps.

EL CRIAT (*per J. Pellicer Montsamy*)

—Fou que jamay el vi 'm falti,
procureume atipar bé.

Del clatell la sanch li brolla,
sa cara es tota un verdanch;
pro ab tot li queda enteresa
davant son somni daurat,
y aixís parla á la mestressa
de sos pensaments, la qual
se l' escolta embadalida
ab el garbell á la má:
«Dulcinea del Toboso,
la que mon cor heu robat
escolteu las tristas queixas
d' aquest que us estima tant.
Per vos totas las nits vetllo,
de días vaig cavalcant
sempre cercant aventuras
pera poguer defensar
als oprimits, las donzellas
y als débils contra 'ls bergáns.
No cobro per xó una malla,
puig no soch interessat.
Traballo per vostra gloria.
Sols per mon humil traball
vull que vostras plantas besin
els que deslliuran mas mans.
La gent me tindrá per ximple
al veure que us aymo tant,
y que poguent está á casa,
com burgés content y fart,
vaig pel món cercant miseria
y alguns *trompis* esgarriats:
tot per un dols esguard vostre
y 'l bé de l' humanitat.»
Dulcinea li contesta:
«Sou un caballer com cal
digne de que correspongui
á una estimació tan gran.
Es vritat que sou un ximple,
pro un ximple tan especial

Lo que llegeixen els Quixots d' avuy.

Lo que diría Cervan

—¡Cómo cam

s si ara tornés (per *Picarol*)

ni los tiempos'

Ilustracións de l' edició de SERRA y MARTI.—Barcelona, 1808

Primera Part.—Capitul XVII.

Primera Part.—Capitul XLIII.

Segona Part.—Capitul XXII.

Segona Part.—Capitul LXIV.

— Grabats de *Peleguer* —

—Per això aném tan bé y per això totas las nacións que tenen cara y ulls se riuhen de nosaltres. Ja tenía rahó aquell sabi: «Dígam lo que llegeixes y 't diré qui ets.»

—Exactament. Y com qu' Espanya no llegeix res...

—Resulta qu' Espanya no es ningú... En fí, aném al meu assumpto. Jo tinch un nebot, y ab motíu del seu cumpleanys voldría regalarli una coleccioneta de llibres bons.

—¡Magnífica idea! Com á ciutadá... y com á llibreter, permetím que 'l feliciti.

—¿Veritat que sí?

—No hi ha pas obsequi com aquést per un jove. ¡Els llibres, ah!... Els llibres son els millors consellers, els millors amichs, els millors... ¿Quánt té intenció de gastarhi?

—Aquí está el cas. El meu desitj sería no passar de vuyt ó deu pessetas.

—¡Hum!... Poca cosa pot ferse ab això; peró... ¿quína classe de llibres vol?

—Li diré el programa que m' he format. En primer lloch, m' agradaría que hi hagués un llibre purament educatíu.

—Bonich comensament.

—Voldría també que me n' hi posés un de molt divertit.

—Li aprobo.

—Y un de molt serio.

—No va mal.

—Y un que ensenyés las miserias y flaquesas de la condició humana

—Molt bé.

—Y un que parlés de viatges.

—Vagi continuant.

—Y un que posés de relleu la lleugeresa y versatilitat de la dona.

—Excelent tema.

—Y un que relatés aventuras:

—Magnífich.

—Y un que contingués un bon aplech de refráns, sentencias y modismes.

—Cosa interesant per cert.

—Y un que fos un modelo de prosa.

—Perfectament.

—Y un que portés versos.

—Bravíssim.

—Y un que al meu nebot lo mateix pogués servirli ara qu' es jove que quan será vell.

—¿Já ha acabat la llista?

—¿Que li sembla curta?

—La llista nó; las que 'm sembian curtas son las pessetas que díu que hi vol gastar. ¿Sab que potser ha indicat una dotzena de llibres?

que faréu rumiar als sabis
per tota una eternitat.

L'AVI RIERA

Una troballa

A cal llibreter

—Bonas tardes. ¿Está molt ocupat?

—¡Hermosa pregunta! Els llibreters espanyols no n' estém may d' ocupats. ¿No sab vosté qu' en aquesta terra no hi ha ningú que llegeixi?

CONFLICTE (per *L. Alegret*)

—Un dupte que, viva neu,
m' está donant molt mals ratos:
de tots aquestos retratos,
¿quin es de veras el meu?

—¿De veras?

—Una biblioteca rasi.

—¿Y 'ls diners que jo pensava invertirhi no hi arriban?

—Naturalment que no.

—¡Si qu' es llástima!...

—¡Pero calli!... Ara hi caych... ¡Quina idea!... Aquí tinch una obra que omplirá completament las sevas aspiracións.

—¡Cóm!... ¿Una? ¿En una sola obra hi haurá tot lo que jo vull?

—Y potser encare més. Mirissela.

—*Don Quijote de la Mancha*... ¿Aquí 's tracta de tot lo que jo li he dit?

—¡De tot! Es un llibre á la vegada divertit y serió, educador y lleuger, variat y instructiu; un llibre que parla de la tontería dels homes, de la frivolitat de las donas, de viatjes, d' aventuras y d' intrigas; un llibre qu' es modelo de prosa y aplech de versos, que conté refráns y sentencias, que lo mateix distreu al vell que entreté al jove, qu' es de totas las edats, de totas las épocas y de tots els estats socials.

—¡Home, es graciós!.. Ab tants anys com tinch, encare no sabía que 'l *Quijote* reunís tal cúmul de mérits.

—Donchs, es aixís.

—¿Y cóm ho sab vosté que aquest llibre enclou tantas y tan bellas materias?...

—Per la fama; pel rumor general; per la prempsa, que contínuament vé dihentho...

—La prempsa... el rumor... la fama...

—Sí, senyor.

—¿Es á dir que vosté no l' ha llegit?

—¡No, senyor!

MATÍAS BONAFÉ

FULLAS DE ALBUM de APELES MESTRES

El Patí de la Casa de Medrano. (Argamassilla de Alba).

CARTA OBERTA

RECORTS DE UNA EXCURSIÓ PER LA MANXA

Bona memoria tens, amich Roca, y per molts anys la conservis. ¡Com dimontri has anat á recordarte de qu' entre la balumba d' álbums de viatje, que dormen en aquell baix d' armari del meu taller, hi havía el d' una excursió que per ilustrar una edició del *Quijote*—Deu no m' ho tinga en retret—vaig fer per tota la Manxa fa més d' un quart de sigle!

Té, aquí 'l tens aquest álbum, qual sola vista 'm rejoveneix. Aquí tens els retratos de D. Rodrigo Pacheco y probablement la seva esposa, trets d' un retaule de la Iglesia d' Argamassilla, y que la tradició vol que siguin els de D. Quixot y la seva neboda, personatjes de carn y ossos qu' haurían servit á Cervantes de modelo pels de la seva inmortal novela (1).

Aquí tens el patí de la casa Medrano, hont—sempre segons la tradició—estigué pres Cervantes, y hont, per venjansa del senyor Pacheco, escrigué per divertir las horas de calabosso els primers capítuls del *Quijote*. Aquesta es la porteta del soterrani hont diuhen qu' estigué tancat y hont se baixa per una rampa; aquesta la finestreta que vé al pla del carrer y per hont entra la migrada claror que pogué iluminar el naixement de l' obra més gran que ha produhit el geni. (2)

Aquí tens els camps de Montiel y els famosos molins de Criptana. Aquí, las lagunas de Ruidera y el

(1) El quadro ostenta la següent llegenda: «Apareció Nuestra Señora á este Caballero estando malo de una enfermedad gravísima desamparado de los medicos, víspera de San Mateo, año de M. D. C. L. encomendándose á esta Señora y prometiéndole una lámpara de plata, llamándola de día y de noche, del gran *dolor que tenia en el celebro, de una gran frialdad que se le cuajó dentro*

(2) Dona interés als apuntes de la Casa de Medrano, el fet de haver desaparescut fa pocas senmanas l' edifici, devorat per un incendi.

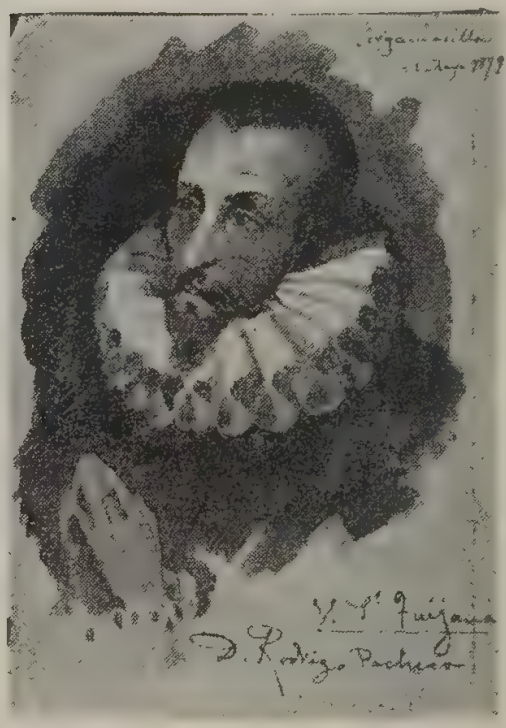

Els retratos de la Iglesia de Argamassilla de Alba.

Entrada de la gruta hont se supoca qu' estigué pres Cervantes.

Soto, hont la tradició—ab molt bon sentit—vol que s' haguessin celebrat las bodas de Camatxo; aquí tens la cova de Montessinos, no ja com la degué veure Cervantes sino ab la boca tan esllavissada pels sigles qu' ara més que un pou, com devía ser altre temps, es un gran embut hont se baixa relativament bé per entre las pedras enderrocadas. Aquí tens els célebres batáns rompent la quietut d' aquesta vall hont jau desbordat el Guadiana; aquí hi ha el pastor que senyalantme las ruinas llunyanas d' un castell —¡*de moros,* naturalment!—va contarme que de nit *Don Quijote* hi anava á festejar ab la filla del rey moro, y que á la matinada, quan se 'n tornava, posava á Rocinánte las ferraduras al revés pera despistar als que intentessin seguir sos passos. Perque has de saber que pel bon poble manxego—que no ha llegit, ni sentit llegir sisquera el *Quijote*—*Don Quijote* es l' héroe llegendari per excelencia: es el *Cid* y el *Tenorio* á la vegada y ¡admíra't! de vegadas fins en Serrallonga.

Aquí hi ha Puerto Lápice y aquellas aspras cimas y fondaladas de Sierra Morena hont degué fer penitencia el Caballer enamorat; aquí hi ha las colossals *tobosescas tinajas*...

Y aquí hi ha, sobre tot, lo que no hi ha: lo que no cab en un álbum. Las sabrosas conversas ab el rector y el barber d' Argamassilla—tal com sona—dos bellíssims subjectes, grans amigatxos—parlo de vintisís anys enderrera;—aquí no hi ha l' efecte que á entrada de fosch va produhirme en aquellas silenciosas soletats del Guadiana, el monòton y pavorós retruch dels *mazos de batán;* el núvol de ratas-pinyadas que, despertas per la claror de las atxas que varem encendre en l' interior de la cova de Montessinos, van llensarse en tan gran cantitat dret á la sortida, que varen apagarnos una de las atxas.

Aquí no hi ha tampoch una de las angunias més fortas que he passat en ma vida: el desbordament de una inmensa eugassada que pasturava en las voras del Guadiana: enardidas pels renills dels nostres caballs, ó engelosidas tal vegada, las eugas, seguidas de sos petits, van tirarse'ns damunt com á feras; y no sé cóm ho hauríam passat,—perque 'ls nostres caballs estavan aterrats y contínuament veyam dotzenas de potas d' euga dretas damunt dels nostres caps —si els yangüeses, més humans que 'ls que va trobar *Don Quijote,* no haguessin corregut en nostre auxili dispersantlas á garrotadas y obrintnos pas per hont varem escapar al galop.

Com tampoch hi ha aquí una jornada de setze horas de trot sota un verdader diluvi y ab las febres per afegidura! ¿Y cóm no agafarlas ab tanta mullena, tenint en compte que feya un parell de días que caminavam horas enteras ab aygua fins á la panxa de las caballerías!..

De llavoras ensá ¡bé n' he fets de viatjes, per Espanya y per l' extranger! Donchs bé, cap m' ha deixat la impressió que va deixarme aquella excursió per la Manxa y que suposo deu semblarse á la que guarda 'l Cristiá que torna de visitar la Terra Santa ó el mahometá que vé de la Meca.

Y ara, déixam posar punt final á aquestas ratllas, pagant un tribut d' agrahiment á dos bons amichs,—dos homes que m' estimavan molt y qu' he perdut en poch temps—gracias als quals, mentres vaig rodar per aquells deserts de l' epopeya cervantina, may va faltarme taula y llit, caball y escopeta, escolta y cassa en abundancia: D. Francisco Pi y Margall y don Laureá Figuerola.

A. MESTRES

Mars, 1905.

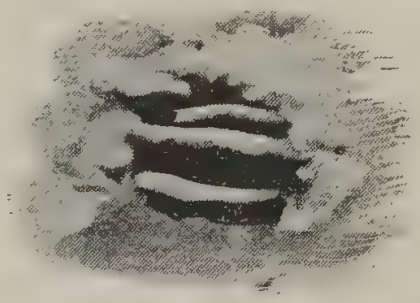

La reixa de la gruta que dona al carrer.

QUIXOTS Y PANXAS

Un talent universal
com el que avuy se venera
perque tres cents anys enrera
creá un *Quijote* inmortal,
ara no se 'l trobaría
ni que ab un llum se busqués;
pro *Caballés* y *Escudés*...
¡que n' hi han encare avuy día!
No 's donguin per aludits
aquells que de nom de casa
son *Caballers*... sense espasa,
y *Sanxos* propiament dits.
Limitantnos sols al nom
en el sentit figurat
n' existeixen un grapat
ben coneguts de tothom.
D' ells n' está plena la Historia,
el Congrés, la societat,
y plena cala Ciutat,
y ple 'l camí de la Gloria.

—

Ja en aquell bélich xicot
que 's fa sabres de las canyas,
á dintre de sas entranyas
hi ha un vestigi de *Quixot*.
Pels Reys, y seguint las modas,
se passeja amunt y avall
montat en el seu caball,
un *Rocinant* que va ab rodas.
Després, quan home 's va fent,
si del amor te la idea,
per la seva *Dulcinea*
¡no fará poch el *valent*!
Si avuy ella amor li jura
y l' enganya al més que vé,
queda com un *caballé*
El de la *triste figura*.

Y si altrement, amorós
logra interessá á la aymía,
un gabadal de poesía
sabrá endressarli *enginyós;*
Pro si la dona l' enganxa
y s' hi casa entussiasmat,
l' *enginy* se queda eclipsat
y tot lo que 's veu es... *Panxa.*
Escullint la condició
dels dos héroes cervantins,
sempre 'n queda pels seus fins
la que li quadra milló.
Si es comerciant, y 's presenta
la ocasió de fer diner,
deixa de ser *Caballer*...
y 's queda *Panxa* (contenta).
Si 's fa polítich, quan es
arcalde de barri, deixa,
Quixot, sa casa mateixa
per arreglarla als demés.
Pro si arriba á concejal,
(lo que no es cap estranyesa)
la seva naturalesa
se torna *bi-lateral:*
Es *caballer de la Manxa*
defensant els nostres drets:
pero á l' hora dels banquets...
es *Panxa,* tres més que *Panxa!*

E. Just y Pastor

UN DEUTE PER PAGAR

Cervantes va estar á Barcelona. ¿Quán y quántas vegadas? Aixó es lo que no pot precisarse.

No obstant, tots els biógrafos del gran escriptor consignan que havent entrat al servey d' Aquaviva, llegat del Papa, l' acompanyá á Italia, passant per Valencia y Catalunya. Realisá aquest viatge l' any 1569, de manera que Cervantes contava llavors 22 anys d' edat.

En la flor de la joventut y en l' esclat de las alentadas ilusións, es natural que Barcelona, qu' era ja llavoras una ciutat hermosa, viva y animada, li produhís un efecte de simpática y fonda atracció.

Aixís ho dona á compendre 'l recort que d' ella guardá, y que no pogueren entibiar poch ni molt els llarchs anys que hagué de passar ausent de la patria, com á soldat y com á cautiu; recort qu' exteriorisá ab llenguatje d' or, en algunas de sas obras inmortals.

***

En una de sas *Novelas ejemplares,* la que porta el títul de *Las dos Doncellas,* expressa 'l seu entussiasme per Barcelona ab las seguents frasses exhuberants d' hermosura:

«Admiroles el hermoso sitio de la ciudad y la estimaron por flor de las bellas ciudades del

QUIXOTADA (per *J. Pellicer Montseny*)

—¿Ahont son aquests regidors de la Comissió de Mataderos?... ¡Venin aquí, y veuren quina mena de manera de cara feu menjar als pobres barcelonins!

ARTISTAS CATALANS ILUSTRADORS DEL QUIXOT

D. Quixot en casa dels Duchs.—Cromo de *Laureá Barrás*.

(Edició Seix.—Barcelona, 1898.)

mundo, honra de España, temor y espanto de los circunvecinos y apartados enemigos, regalo y delicia de sus moradores, amparo de los extranjeros, escuela de la caballería, ejemplo de lealtad y satisfacción de todo aquello que de una grande, famosa, rica y bien fundada ciudad puede pedir un discreto y curioso deseo...»

¿Qué més pot dirse en elogi d' una ciutat, en uns temps en que Catalunya y 'l gobern de Madrit ja no corrían gaire bé? Al calificar á Barcelona de *honra de España,* Cervantes se 'ns ofereix com un ben intencionat armonisador de las grandesas nacionals.

Avuy, després de tres sigles, encare 'l seu esperit sembla vetllar per el necessari manteniment de l'armonía entre tots els pobles que constituheixen la nacionalitat espanyola.

***

De Catalunya li agradava tot. En els seus temps estava la nostra terra infestada de bandolers. Odis políticks, afanys y apetits de venjansa llansavan á molta gent á la vida aventurera fora de tota lley y desafiant la persecució de las autoritats. Els bandos dels *nyerros* y *cadells,* reflexo d' un estat social fondament pertorbat, cometían tota mena de desafurs contra las personas y la propietat, si bé 'ls entremesclavan de quan en quan ab un que altre acte de caballerositat y de justicia.

Fins pera pintar als bandolers catalans trobá Cervantes colors simpátichs en sa riquíssima paleta.

Llegeixis el capítul LX de la segona part de sa inmortal novela y 's veurá lo que succehí entre 'l Caballer andant y Rocaguinarda *(Roque Guinart* li diu Cervantes), la bona acullida que dispensá l' últim al primer, la galantería ab que l' acompanyá fins á Barcelona, y las cartas recomanatorias de que 'l provehí pera que 'ls molts partidaris qu' en la ciutat tenía 'l bandoler, el rebessin bé.

La consideració que li mereixía Rocaguinarda está ademés perfectament sintetisada en las següents paraulas posadas en boca d' un dels personatjes del *entremés* titulat: *La cueva de Salamanca:*

«Vine solo, determiné volverme á mi tierra, robáronme los lacayos de Roque Guinart, en Cataluña, porque él estaba ausente; que á estar allí, no consintiera que me hicieran agravio, *porque es muy cortés y comedido y además limosnero.*»

***

El capítul LXII de la segona part d' EL INGENIOSO HIDALGO D. QUIJOTE DE LA MANCHA, conté l' elogi més afalagador que s' ha fet may de Barcelona.

Encare que tothom sab de memoria aquestas paraulas ¿cóm abstenirse de transcríurelas en un número com el present dedicat á la conmemoració del ters centenari de la publicació de la inmortal novela?

Diuhen aixís:

«.. Archivo de la cortesía, albergue de los extranjeros, hospital de los pobres, patria de los valientes, venganza de los ofendidos, y correspondencia grata de firmes amistades, y en sitio y en belleza única.»

Barcelona ha d' estar enorgullida d' haver merescut aquest concepte, que per la consideració y la galanteria que destella y la forma bellíssima ab qu' está expressat, constituheix un timbre de noblesa, que 'ns obliga á un etern agrahiment envers al més gran y universal dels escriptors espanyols.

***

L' última obra de Cervantes, la titulada: *Trabajos*-

UN AUTOGRAFO DE CERVANTES

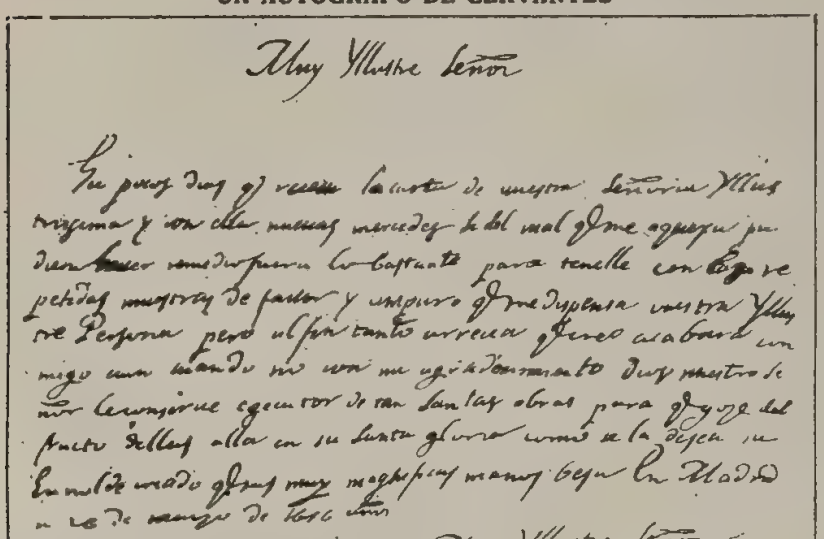

TRANSCRIPCIÓ

«Muy Illustre Señor.—Ha pocos días recevi la carta de Vuestra Señoría Illustrissima y con ella nuevas mercedes. El del mal que me aqueja pudiera haver remedio fuera lo bastante para t-nelle con las repetidas muestras de favor y amparo que me dispensa vuestra Illustre Persona pero al fin tanto arrecia que creo acabará conmigo aun cuando no con mi agradecimiento. Dios nuestro Señór conserve egecutor de tan Santas obras para que goce del fructo dellas allá en su Santa gloria como se la desea su humilde criado que esa muy magníficas manos besa. En Madrid á 16 de marzo de 1616 años.—Muy Illustre Señor.—Miguel de Cervantes Saavedra.»

de Persiles y Segismunda, en la revisió de la qual el sorprengué la mort, havent sigut publicada despres de la seva defunció, es un hou testimoni de qu' en sos últims días, el vell escriptor se recordava encare de Catalunya y 'ls catalans.

En el Llibre III, Capítul XII, parla dels fills de la nostra terra en aquests termes:

«... los corteses catalanes, gente enojada, terrible; pacífica, suave; gente que con facilidad da la vida por la honra, y por defenderlas entrambas se adelantan á sí mismos, que es como adelantarse á todas las naciones del mundo...»

***

¿Cóm s' explica que Cervantes, que tant ha honrat á Catalunya, no tingui encare un monument á Barcelona?

P. K.

LA VISIÓ D' ARGAMASILLA

La celda de la presó era estreta, estreta com una fossana; la hermosa llum del astre rey hi entrava penosament per la enreixada finestreta reflectint una estreta faixa de llum damunt de la paret grisenca, mentres un home de front altiu y d' esguart inteligent recorría com un aucell engaviat la petita cambra com si cerqués anhelós una fugida impossible, com si sentís l' afany irresistible d' amararse en aquell sol vivificador, de rabejarse en l' aire sanitós que á petitas glopadas entrava de tant en tant per la finestreta...

La petita llenca de sol s' anava tornant á cada instant més prima, s'esmunyía poquet á poch y acabá per borrarse per complert, deixant la celda estreta y malsana enfosquida per la penombra del cap-vespre.

El pobre presoner, cansat de passejarse amunt y avall, s' assentá en la rónega cadira, posá els colzes en la taula corcada, y apretantse la testa ab las duas mans, restá llarga estona caigut en un abatiment somniós... amargat per incoherentas reflexións...

¡Pobre prés! En sa testa dormía el geni creador; son cervell se dalía pera volar

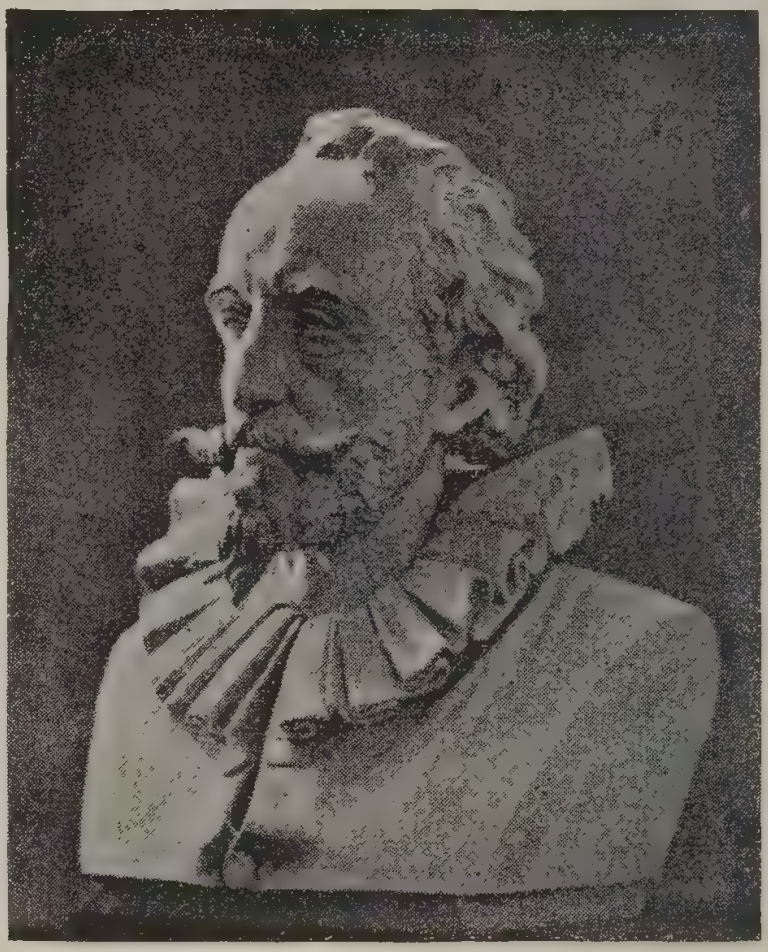

CERVANTES.—Busto de *Rossendo Nobas.*—Premiat en la Exposició de Viena de 1873.

EL QUIXOT DELS TEATROS (per *J. Llopart*)

Pertretxat de ploma y metro, gastant, mes que tinta, humor, es de cómichs y empressaris el terror.

per las poéticas regións de la fantasía; son cor, sadollat d' altruisme, cercava espay ahont esplayar sos nobles sentiments, y la pobresa y la desgracia 'l tenían empresonat com un mal-factor!

La realitat de la vida se li apareixía en tota sa nuesa: las amargors del infortuni li mostravan tots els defectes, totas las ridiculesas de la humanitat; veya l' ideal sublim del bé y de la bellesa recorre el món com un juheu errant, sense trobar socors, sense mereixer la més petita compensació, befat y escarnit per tot arreu, y á son costat marxar el groller materialisme, closos els ulls á tota idealitat, ab l' estómach plé y la grollera satisfacció pintada al rostre lluhent y pletórich; y reclós el presoner en aquella penombra trista y silenciosa, afanyós de fuetejar á la societat que 'l feya una de sas víctimas, tingué la espléndida visió de las duas figuras simbólicament hermosas, realment humanas, de Don Quixot y de Sanxo, l' escuder; figuras lluminosas que han donat la volta al mon y que la donarán sense repós, eternament, rodejadas de las altras grans figuras creadas pels genis de la humanitat...

De la pobre presó d' Argamassilla d' Alba, el somniador caballer y el positivista panxa-content eixiren pera recorre la terra cercant aventuras imprevistas: l' un ab la testa enfonzada en els fantasiosos espays del idealisme, somniant sols en desfer entorts, en amparar als febles, en defensar als desvalguts, en deslliurar els oprimits, y en conquerir per la sola virtualitat del seu esfors, la gloria, el poderiu y la riquesa damunt la terra: l' altre esperant crearse un benestar brutalment positiu á las costellas del pobre somniador, del boig lluminós que voldría convertir aqueix planeta en el regne del amor y de la justicia...

Tres sigles ja fa de la potenta visió d' Argamassilla d' Alba, y encare avuy las figuras del malestruch caballer y del groller y ambiciós criat conservan sas silnetas grotescament hermosas, y 'ls colors brillants y l' ánima fondament humana que va donarlos son autor inspirat... y van voltant el mon encare, moguts pels mateixos sentiments; l' un, fora de la vida, somniant ab l' imperi del bé y de la bellesa, y rebent drop á cada pas; l' altre engullint sense mirament en las ocasións que troba pera omplir el ventre, mentres el seu mestre guayta la lluna ó canta á la sublimada porqueyrola del seu pensament...

Cert qu' ara no monta el magre caballer el no menys esquálit caball faltat de pinsos; cert que l' obés Sanxo ha deixat ja en pau al pobre burro que li servía de montura; cert també que Don Quixot no porta la rónega armadura ni rumbeja la rovellada llansa y la ridícula espasa; pero vestit á la moderna, ab frach y corbata blanca, ab modesta americana, ó ab senzilla brusa obrera, continúa sent el de sempre: somniador y altruista crida y gesticula en cafés y mitins y endressa á sos ideals llarchs capítuls de prosa atapahida ó de florida y neurótica poesía: pero les se-

vas desventuras no tenen pas fi ni compte, y de tant en tant reb algún colp de sabre, y va á parar á algún calabós sense saber perqué, entre la riota dels mateixos malhaurats per quins lluyta ab tan bona voluntat!

En son llarch pelegrinatje al través de la terra, no 'l deixa pas el bon Sanxo á don Quixot, rebent també de tant en tant alguna qu' altra patacada; mes éll sap aprofitarse més que 'l somniador caballer, y á falta d' ínsulas baratarias, pesca á las costellas de son amo, varas d' arcalde y grans condecoracións, actas de diputat, y empleos magnífichs, ab tot lo qual logra rodejarse del somniat benestar material, d' aquell benestar que posa la pell lluhenta y la cara satisfeta.

. . . . . .

¡Esplendenta visió d' Argamassilla, tú ets una de las mes lluminosas de la humanitat! Nó es cert nó que simbolisis un poble, ni una rassa; l' éxit que has lograt en tots els paíssos cultes, demostra ben claament la seva trascendencia universal.

Don Quixot y *Sanxo* son de tots els paíssos y de tots els temps; son l' idealisme y el positivisme que recorren la terra, fent ridícula parella y la recorrerán eternament...

A. LLIMONER

A CERVANTES

Per qué no celebrar ton centenari
si es la corrent d' un acte rutinari?...
Avant, intelectuals;
surtiu á distingir vostre criteri;
preponderen als homs genials,
que per aixó serveix el vostre imperi.

Sense la vostra mágica expressió
la festa, qué sería?
No fora tant intensa l' ilusió,
ni tant complerta fora l' harmonía.

La manifestació será brillant:
Oh! Cervantes, avuy esclatarán
els teus llorers, ab sorprenent florida;
las alas de ton geni, volarán
per la regió suprema, indefinida.

Es la pobre, la cega Humanitat
que reconeix el fí d' una existencia,
precisament quan la posteritat
fa remoure la seua vehemencia.

ANTÓN ISERN

Els vensuts y 'l vencedor

Diguin lo que vulguin els timorats y meticulosos, clamin lo que 'ls plasqui 'ls esperits esquifits y pseudomoralistas: la literatura caballeresca fou de necessitat imprescindible en l' ordre social del poble espanyol.

El nostre temperament fogós, las nostras ilusións sempre quiméricas, la nostra manera de pensar, desgraciadament, al día, son causa de que representém un paper molt trist davant del concert de las nacións europeas. Tal volta hem sigut el poble més guerrer y estudiós: durant els sigles XVI y XVII, molt pochs, contats, eran els homes de lletras que no abrassavan la carrera de las armas. Sosteníam guerras á Flandes, á Italia, á América, á Argelia: las teníam ab Fransa y ab Inglaterra, y aquest estat de cosas feya que 'l poble necessités estimulants pera empunyar las armas y corre á la defensa del rey, de la fé y de la patria.

Las produccións caballerescas, las crónicas dels Amadís y Palmeríns, Tirants y Cironcilis, Platirs y Olivants, constituhiren l' entretenim dels futurs vencedors de Moctezuma y dels conquistadors del Perú, durant la travessía, mars enllá, embarcats en frévols vaixells, per oferir á copia de continuas lluytas nous floróns á la já rica corona de Ferrán y Isabel, Carles y Felip. Aqueixos llibres eran esplay dels vells soldats del Emperador mentres esperavan ansiosos l' hora de anarse'n á Flandes ó á Italia en busca de nous llorers; escrits en que las ridiculesas se donavan la ma ab els desvaris y 'ls disbarats ab las embusterías; en que las aventuras extravagants dels seus héroes, exaltavan el valor desde antich proverbial de la nostra rassa, y que, segóns la dita de Aleix Venegas eran «sermonaris diabólichs ab els que el diable desde 'ls recóns cassa las ánimas tendras de las donzellas»; perniciosa secta de historias imaginarias que resistiren els embats de las autorisadas veus de moralistas com Diego Gracián, Melcior Cano, Frá Lluís de Granada y Lluís Vives, y á las que no feren mella ni 'ls decrets d' emperadors, ni las reclamacións de Corts, ni tan sols las Butllas papals, com la publicada per Ignocenci III.

Miquel de Cervantes Saavedra ab son *Don Quixot* enderrocá per sempre la caterva de fingidas y desbaratadas ficcións caballerescas, enfonzá en la póls als Belianissos y Esferamundis, Palmeríns y Esplandians, anorreantlos com producció artística, pero fentlos immortals als ulls del erudit rebuscador; y si bé ha de confessarse que desde l' aparició de la millor obra mestra de la literatura espanyola ja las prempsas castellanas no publican narracións de fets fabulosos y inverossímils, de quan en quan apareixen en el Teatro: el Fenix dels Ingenis ab *El Marqués de Mántua;* Montalván reproduheix en escena els fets de *Palmerin de Oliva;* el valenciá Guillém de Castro 's fá aplaudir ab *El Conde de Irlos* y *El nacimiento de Montesinos*, y 'l públich fruheix al veure sos ídols en els seus corrals, rodejats de lirisme, repartint estocadas y cops de llansa, y es qu' en el nostre ésser hi tenim quelcom que 'ns alenta á acometre empresas com las descritas per l' ilustre manco en sa obra inmortal: en els nostres combats ens acapdilla 'l *General No Importa;* las retiradas las fem al *Cementiri*, y en época no molt llunyana volíam vencer á un enemich poderós ab una marxa sarsuelera. Un poble com el nostre es terrer abonat pera llibres de caballería.

La literatura caballeresca á últims del sigle XVI estava ferida de mort: poca cosa de nou havía produhit en els darrers anys del reynat de Felip II: la literatura pastoril, las *Dianas* y *Galateas* se multiplicavan; pero ab tot encare produhían esplay y goig las prouhesas dels caballers andants.

L' héroe de la Manxa, ab sa visera de cartró, son caball plé de xacras y sa antigua armadura, vencé als esforsats paladíns que tres sigles fá corrían pel mon realisant innumerables y estupendas heroicitats. Se repetí lo que 'ns diu la Historia: «David vencé á Goliat.»

Aquellas narracións descabelladas, monstruosas y inmorals passaren al olvit per' obrir plassa á una producció sens rival en la literatura, ab personatjes humans y escenas presas de la realitat.

El sentit comú s' imposá, potser per única volta, en el nostre país.

J. GIVANEL M.

(Fragment de la conferencia *La Biblioteca Caballeresca de D. Quijote*, llegida en l' *Ateneo Barcelonés*, la nit del 25 de Octubre de 1904).

CRITICA LITERARIA

ó

«ARTE DE LLEGAR A CRÍTICO EN POCAS HORAS»

BIBLIOGRAFÍA.—DON QUIJOTE DE LA MANCHA, *por D. Miguel Cervantes Saavedra.* Ab aquest títol acaba de publicarse una novela molt interessant y que ha de cridar poderosament l' atenció sobre las lletras espanyolas. L' obra entra de plé en el modern moviment literari. Efectivament: en ella hi resplandeixen d' una manera clara las tendencias més novas en el sublim art de concebir y crear. Son autor, y no dóna lloch á duptes, es un enamorat de las teorías estéticas que sustenta la flamant escola del no-

vo-idealisme naturalista, per lo qual el felicitem coralment desde las columnas d' aquesta publicació.

En el *Don Quijote de la Mancha* no sabem que admirar més: si la galanura de l' estil ó la realitat simbólica que 's desprén dels personatjes que integran l' acció. En cas tant apurat preferim admirar las dugas cosas.

Son estil es vigorós, vibrant, plé de llum, propi d' aquells que, detestant la frasseología enmatllevada y estantissa, fugen dels llochs comuns com de la peste, cényintse á la frasse gráfica, insinuant y sugestiva, ben empapada de la veritat que sab sorpendre tot aquell que té qualitats pera l' estudi del natural.

En aquest punt, el senyor Cervantes, no té qui li passi la ma per la cara en la moderna literatura espanyola. Se li podrá objectar que 'l seu modo de veure la *realitat subjectiva* no es del tot original, per recordar, encare que vagament unas vegadas y intensament altras, á diversos autors extrangers, com en Flaubert, Zola, Mirbeau, Tourgueneff, Tolstoi, Mark-Twain y altres.

Els *puristas*, el académichs y demés genteta que viuhen y moren per una frasse, per una coma ben colocada ó per un paréntessis oportú, no veurán ab bons ulls l' obra del senyor Cervantes, per quant aquest sembla no fer mica de cas dels preceptes gramaticals y demés menudencias; pero ríguissen el jove novelista dels esclaus del *buen decir*, y continuhi la seva ruta sense defalliments y ab el mateix coratje. La gramática es pe'ls inútils, pe'ls Bonays (que ningú coneix), y pe'ls sub-homes, com diu ara en *Peyo*.

Lo que sí devem advertirli al autor de tant apreciable llibre, que s' abstingui en lo possible d' usar expressións manosejadas, com per exemple diu en el comensament de l' obra, alló de: *y de cuyo nombre no quiero acordarme*, que ja ho diuhen fins las raspas; en un' altra ocasió retreu aquells versos, també passats de moda: *Esto Inés, ello se alaba, no es menester alaballo...*; com tampoch hauría de dir may més alló de: *huele, pero no á rosas*, y un sens fi de clixés vells y vulgaritats que contrastan notablement ab l' originalitat del seu estil personalíssim.

En quant á la trascendencia filosófica social qu' entranya l' obra, no hi estem del tot conformes, y fins trobem un bon xich arriscadas las sevas afirmacións. Això no vol dir que no tingui rahó en moltas cosas; pero, si hem d' ésser franchs, creyem que l' autor s' ha deixat portar més per l' imaginació que per la reflexió.

De tots modos, l' autor creyem qu' es jove, y per ser aquesta la primera obra que dóna á la llum, no podém ser massa exigents en el punt trascendentalíssim que 'ns ocupa. La finalitat suprema de l' Art, com ja deu saber el senyor Cervantes, per lo que sustentan els pensadors més grans, Carlyle, Emerson, Ruskin y Bonafulla tendeix poderosament á la consecució de la Justicia. Sols aspirant á aquest ideal, que ha d' ésser el de tot artista sincer, colaborarem en la gran obra de l' Avenir.

Aquesta es l' opinió que 'ns mereix el llibre, y aquests son els concells que creyem justos indicar en bé del senyor Cervantes, de las lletras patrias y de l' Humanitat en general.

Ara sols desitjem de tot cor que l' obra siga compresa y comprada pel nostre públich intelectual, á fi de que son autor no 's desanimi en prosseguir el cultiu de la novela moderna, pera la qual ha demostrat posschir moltas y envejables condicións.

ROSSENDO PONS

ENGRUNA

Va sortí á punta de día
y el sol per ell no s' ha post...
Don Quixot prou va morirse.
El *quixotisme* no ha mort.

A. JULIÁ POU

ARTISTAS CATALANS, ilustradors del QUIXOT

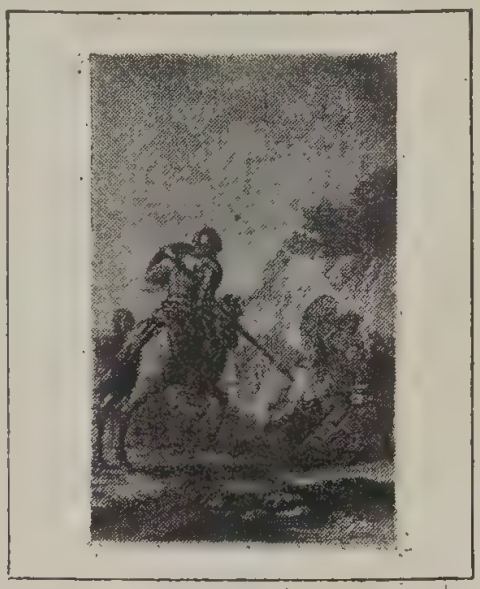

Aventura ab els frares de Sant Benet.—1.ª part. Capítul VIII.—Dibuix de *Masferrer*.—Edició de Yda. y fills de Gorchs.—Barcelona, 1832.

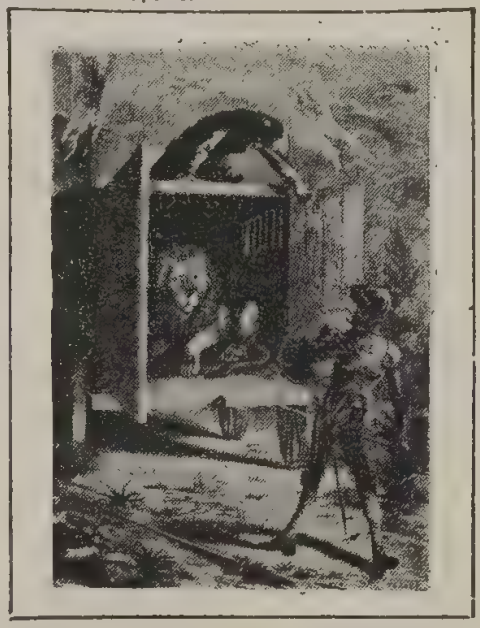

Aventura ab els Lleons.—2.ª part. Cap. XVII.—Dibuix de *Puiggarí*.—Edició de C. Miró.—Barcelona, 1884.

UN QUIXOT DELS D' ARA

La rassa dels Quixots no morirá may. Idealistas babaus que se sacrifican per una utopía, caps desba-

ARTISTAS CATALANS, ILUSTRADORS DEL QUIXOT.—Dibuixos póstums de *J. Lluís Pellicer* (*)

D. Quixot aconsellant á Sanxo Panxa, en vigilias de pendre posessió de l' Insula Barataria. - 2.ª part. Cap. XLII.

llestats que viuhen y moren per' abastar sublims impossibles, homes honrats que, mirant sempre enlayre, passan per entre las miserias de la terra ensopegant y relliscant y cayent, se 'n trobarán mentres el món siga.

Aquí tenen Vostés á Don Juan de la Cruz Fregeneda y Villarrobledo de la Sierra, vehí meu desde ahir, persona molt conforme y gran somía-truytas. Aquí 'l tenen, ab els seus seixanta y tants anys á coll, la cara rebeguda, el pèl blanch, la figura escardalenca y el bras enxarpat. Anit vingué á casa á oferirse'm en calitat de nou estadant. Y m' explicá la seva historia, las sevas desgracias y contratemps, fills de la fermesa de son carácter y d' aquella excesiva bondat que 'l caracterisa.

Orfe als trentasis anys, heretá un bon patrimoni, convertintse en persona d' importancia y en amo absolut d' una comarca andalusa. Acoplárense á son entorn els pidolayres, y remogudas sas entranyas pels constants planyiments y gemegors de la pobrissalla, comensá á repartir entre 'ls mendicants bona part dels seus cabals.

Corregué la veu d' explendidesa tanta, y ja no foren captayres esparracats els que tracteren d' assolirlo. Els frares, las monjas, els Obrers de parroquia, els administradors de Confrarías, y fins el Bisbe y el Gobernador de la Provincia prenguérenlo pel seu compte; y no quedá Junta directiva, Comité, Germandat, Comissió ni Centre de carácter més ó menys benéfich hont no hi figurés en primer terme. Don Juan de la Cruz Fregeneda y Villarrobledo de la Sierra. Y ell tenía tota lley de cárrechs: President d' aquí, Tresorer d' allá, Comptador de l' una, Inspector de l' altra, Vocal d' aquesta, Bibliotecari de aquella, y ¡cosa especialíssima! sigués Consiliari ó Director, Síndich ó Secretari, ell era qui afluixava constantment la mosca, fins que la fortuna li mimvá depressa, depressa, y avants del daltabaix total tingué prou esma pera sortirse d' aquellas místicas rateras hont hi hauría deixat diners y cuyro de la seva bossa.

Pero las ideas nobles y generosas grillavan dins d' aquell cap hont l' egoisme y la ganyonería no podían pas ferhi estada. La germanor universal y la dignificació del proletariat sigueren motiu pera fer un ensaig sociológich. Fundá un diari obrer, una cooperativa, una classe nocturna y un Círcul de recreo pera 'ls jornalers; y cal confessar que la realitat no respongué als seus esforsos: morí d' inanició el periódich, finí la cooperativa per anemia, va plegarse la escola per falta d' alumnes y 's tancá 'l Círcul per escassedat de socis. Ab tot lo qual, Don Juan de la Cruz Fregeneda sufrí novas desilusións y una sotragada ferma de butxaca.

Llavors fou quan, pera poder viure ab relatiu benestar, lográ que 'l nombressin administrador de las fincas urbanas del marqués de la Trocha, amo de la més famosa *ganadería* d' Espanya, d' hont eixían els toros més ben plantats y feréstechs. Empró no li valgué ni la fidelitat, ni la honradesa, ni la diligencia pera conservar el cárrech. Escrit estava, com els moros diuhen, que fora eternament víctima de la seva

(*) Aquest preciós dibuix y 'ls tres seguents, tots quatre inéoits, son propietat del inteligent y entusiasta cervantófilo barceloni D. Isidro Bonshoms, qui ab la mes generosa galanteria 'us ha permes la seva reproducció.

ARTISTAS CATALANS, ILUSTRADORS DEL QUIXOT. Dibuixos póstums de *J. Lluis Pellicer*

D. Quixot á Barcelona.—Singular combat ab el Caballer de la "Blanca Luna". - 2.ª part. Cap. LXIV.

rectitut de conciencia, donchs el marqués va despedirlo al enterarse de que 'l seu procurador formava part d' una «Associació contra las corridas de toros», que Don Juan de la Cruz tenía per bárbaras, inmorals y embrutidoras del poble.

Aprofitantse de la cessantía y ans de cercar nova colocació, s' inscriu en el «Congrés Internacional de la Pau». Emprén el viatge desde Sevilla en direcció á Brusselas, mes no ha arribat pas de bon tros á la frontera espanyola, quan l' obligan á baixar del tren, l' engorjolan, reb una pluja de garrotadas gubernativas que 'l deixan esmaperdut, y conduhit al Hospital logra sortirne restablert del tot uns quants dias després de la clausura del «Congrés de la Pau». Tals foren las conseqüencias d'haverlo pres per anarquista una policía brutal y tonta, que trobant al damunt del detingut cartas y prospectes escrits en italiá y francés jutjaren acertadas y probadas las sevas sospitas.

Mercés á las bonas relacións lográ 'l nostre Don Juan de la Cruz Fregeneda una recomanació per al desempenyar á Barcelona un modest empleo al escriptori d' una Casa de Comers. Y com lo que 's pren ab la capilla sols se deixa ab la mortalla, á la gran capital de Llevant trobá terrer apte hont cultivar las idéas altruístas, olvidantse de que de mirar massa pels demés es de lo que li venía la desgracia propia.

Ingressa á la Creu Roja: vá al exercici vestit de vionets vermells com un traspuntí; porta las camisllas y en época de bullanga s' ofereix á sortir al carrer. Treure 'l nas á la Ronda y caure ferit d' una escopetada sigué lo mateix. Un bras foradat y tres mésos de vaga forsosa constituhiren el premi als seus bons impulsos.

El senyor Fregeneda cavilá molt un cop entrat en la convalescencia, y considerant els perills á que s' exposa la gent de bona fé en mitj de las grescas revolucionarias, al darse de baixa á la Creu Roja lográ que 'l proposessin socio de la *Liga antiduelista*. —Al menys aquí hi haurá gent pacífica, calma, tranquilitat,—aixís pensava ell ab tota lógica, ja que no poden esperarse barallas entre 'ls contraris acérrims del desafío. Y aixís matteix li passá; aquells bons subgectes practicavan el lema dels somatents «Pau, pau, sempre pau.» Sols que 'ls del somatent ho practican ab el fusell á la má, y 'ls antiduelistas ab la tassa de café al davant y l' habano als dits. Don Juan de la Cruz Fregeneda s' hi trobava com el peix á l' aygua. Cada día 's rebían novas adhesións, cartas y telegramas: si seguía aquell entussiasme al món ja no hi hauría més guerras, ni pels carrers barallas, ni dins de las casas plats pel cap. Tot fora una bassa d' oli. Enardit y frenétich per l' éxit, ab l' intent de fer prossélits predicava arreu la bona nova, la fraternitat. Mes la desgracia 'l conduhí á un café hont s' hi respirava atmósfera guerrera. La concurrencia era casi exclussivament militar, y allí no sols se burlaren de las teorías *anti-duelistas*, sino que armaren camorra al nostre biografiat, y com aquest no tenía la sanch d' horxatá, hi hagué ball de bastóns y trencadissa de pisa, resultantne ab un xiribech al front de pronóstich reservat, segóns declaracións del metje de la *Casa de Socorro*.

Sortíntse de la «Liga antiduelista» 's convertí en membre de la «Liga antituberculosa».—Predicaré contra 'ls microbis—va pensar,—y així no eixirán ximples que s' ofenguin.—Els microbis ray n' hi fe-

ARTISTAS CATALANS, ILUSTRADORS DEL QUIXOT.—Dibuixos póstums de *J. Lluis Pellicer*

En el castell dels Duchs. L' episodi de Altisodora.—2.ª part. Cap. LXX.

yan poca de por. Son zel d' apóstol l' encarrilá als mitins de propaganda, y allí no tingué réparo en declarar enemichs del poble, companys de causa dels microbis y butxins de la humanitat als comerciants que despatxan viandas adulteradas, als richs avars, als propietaris de fincas poch saludables y als industrials qu' explotan als traballadors fentlos suhar la cansalada per un esquifit jornal. Tot seguit recullí 'l fruyt de tan santa doctrina. Sospitant el seu amo que era alló una alusió á las traficas y creyentse bescantat, entregántli la mesada, va plantarlo al mitj del carrer sense més explicacións.

Aná á raure per fi á una de las oficinas del Estat. Deixant de ser *antiduelista* y *antituberculós*, va quedarse á la defensiva, aixó es, á la «Protectora de animales y plantas.»—Ara sí que ningú hi tindrá res que dir—pensava 'l bon home. Pero aquell héroe del altruisme no veya qu' en nostre planeta lo digne y lo sublím també té 'ls seus contraris. Y 's cuydá prou de ferli entendre un carreter verinós y de mal sangro á qui reptá carinyosament pel tracte crudel que dava á un caballot estirat al mitj de la plassa. Las vergassadas del amonestat se repartiren entre la bestiola y 'l seu protector ab tanta abundó, que interveninthi la Ciencia médica tingué que guarirlo de las nafras ocasionadas en tan fatal succés.

En aquest estat mudá de casa, llogant el pis buyt del mateix replá del meu. Y Don Juan de la Cruz Fregeneda y Villarrobledo de la Sierra, ánima bondadosa, inteligencia superior, esperit progressiu y cor magnánim, recubert de compresas y ab més venas al cos que una momia faraónica, entristit, motxo, descalabrat, m' ha fet solemne jurament de no embolicarse may més en benefici del prohisme, en defensa del débil, en pro de la justicia, ni en aras de la rahó.

¡Pobres Quixots móderns! Son ximples y beneytóns davant del sentit práctich de la vida; figuras gegantinas davant d' una conciencia recta y d' un sentit moral refinat.

XAVIER ALEMANY

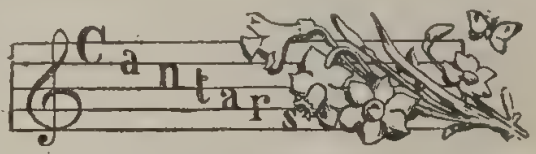

Tributém un homenatge
al qui el *Quijote* va fer,
y luego, ab l' ayre ben serio.
nos tremos á comer.

*

Dulcinea, Dulcinea,
ja ho veus quín món més injust
tothom pensa ab *Don Quijote,*
ningú 's recorda de tú!

■

¿Que 'ls restos del famós manco
s' han perdut? No es pas vritat.
¿Voleu restos més auténtichs
que sas obras inmortals?

L. WAT

XARADA

RESURRECCIÓ E MORT DEN SANXO PANXA GOUERNADOR DE BARCHINONA

En Sanxo Panxa
hui 's reenganxa
al món: es viu,
e exint del niu,
car fa molts anys
lexá lurs danys,
recorda ab pler
car sab de cert
quen temps milhor
Gouernador
hauía stat
d' una civtat

ARTISTAS CATALANS, ILUSTRADORS DEL QUIXOT.—Dibuixos póstums de *J. Lluis Pellicer*

Declaració de D. Alvaro Tarfe, davant del arcalde, exigida per D. Quixot de la Manxa, al anar de retorn á casa seva 2.ª part. Cap. LXXII.

vila o desert,
car no ho sé cert.
—
Pren *quart* mangala,
per fer més gala,
e ix al *hu-dos*
tot freturós:
no sab de cert
hont 'ná. El primer
que veu sa vista
tot el contrista.
Creient trobar
per passejar
una lhitera
aventurera,
veu un trolhei
que fa seruei
sense cavails,
seguint uns rails
com mal sprit
mouent burgit.
Pensant somniá
posa's *quart* má
dessobre 'l nas.
—No dormo pas.
(diu): ¿Es vritat
lo qu' he notat?—
Seguint *quart* pista
passá un ciclista,
que a poch el tomba
com una bomba.
—¡Ep! ¿No veyéu
que vaig a peu?
Sanxo li diu.
L' altre se 'n riu
tot dihentli:—¡Bona!..
a Barchinona
no 's pot badá!..
Diu Sanxo:—¡Bah!..
Ja que 'l meu ruch
aquí no duch,
aniré a peu,
car no 'm sab greu
de caminá;
be prou temps fa
que no stich dret;
e empren de fet,
sens saber hont,
vera a Colon
quart caminada
que no es pesada.
E aprés tombá
fins que 's trobá
al Pla del Os.
Ab tò festós
diu:—Aquí antany
al meu company,
que tant se stufa,
una gran lhufa
li van posar.
¡No 's pot badar!.
No vull de mí
que puguin di
qu' exa vegada
me l' han posada.
E va obseruant
que a cada instant
passa una *tota*
ab bandarrota,
que ailá 'n son temps
duyan ensemps
Boria avail
dalt de cavail
d' un ruch, e ab fines
cruels dexuplines
sas carns ferint
fort malehint
els dos sayons
per tots cantons.
E Rambla amunt
seguex al punt,
e 'l fa rabiar
de tant suhar
tres les carns xopes.
A casa en Lopez
veu lur retrat,
dihent:—¡Ay, carat!..
¡Que son tranquils!..
Me 'n vaig a dils
als de LA ESQUEILHA,
que 'm maraveilha
de tan ben fet
com eils m' han tret.
E aná a comprar
un exemplar,
e faent sa vía
¡cóm s' extasía
tot contemplant
el seu semblant!...
—
Al cap-de-munt
de la Rambla un
gran automóvil
el dexa inmóvil
e atropeilhat
tot destroçat.
E aquí sa historia
acaba. ¡Gloria
al gamarús!
Amén Iesús.

Esta letra fo scrita en la Civtat de Barchinona, pera guadanyar el premi de les cent peles que oferia LA ESQUEILHA DE LA TORRATXA *en el concurs del mes d' avril del any de la Nativitat de Ntre. Senyor Deus Iesuchrist* MCMV, *mes se dona 'l cas de que als xaradistes els foragiten d' exes festes literaries, car ser trenca-closcayre no es ser poeta ¡Deu sia loat!*

FÉLIX CANA

Antoni López, editor, Rambla del Mitj, 20

Imprempta LA CAMPANA y LA ESQUELLA, Olm, 8
Tinta Ch. Lorilleux y C.ª
Reproducció zincográfica — NAVARRETE.

UN CERVANTISTA.... COM N' HI HA MOLTS (per *L. Alegret*)

—Pero ¿vosté coneix el "Quijote„?
—Tet, no.
—¿Fins ahont ha arribat?
—Fins aquell pacsatge que diu: "En un lugar de la Mancha, de cuyo nombre no quiero acordarme....„

Antoni Lopez, editor, Rambla del Mitj, número 20, Llibreria Espanyola, Barcelona. Correu: Apartat número 2

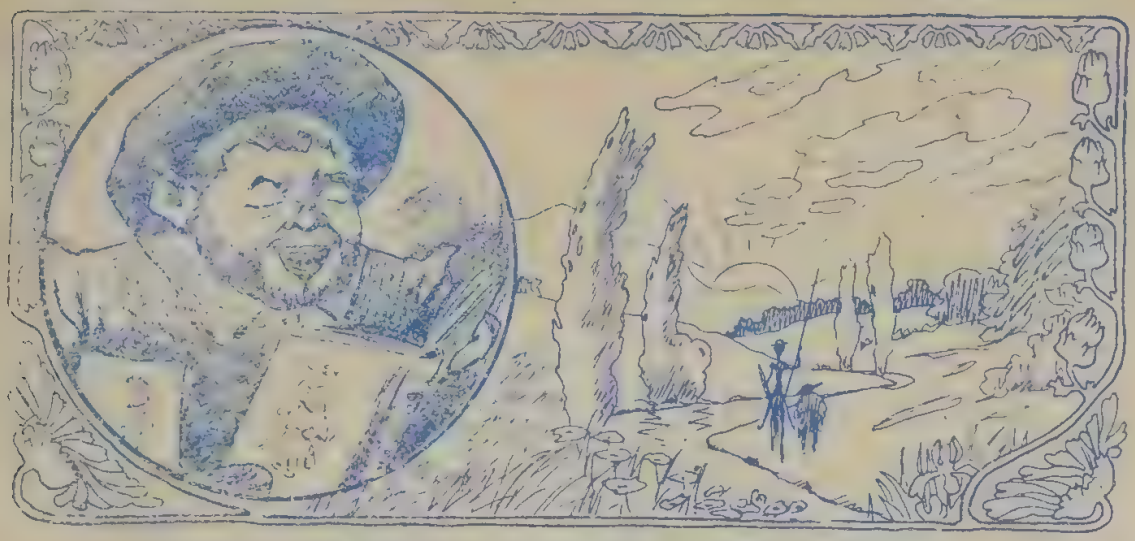

EL INGENIOSO HIDALGO

D. QUIJOTE DE LA MANCHA

POR

MIGUEL DE CERVANTES

Ediciones económicas y de lujo — Desde **1** á **400** pesetas

HAMLET Y DON QUIJOTE
POR
IVAN TOURGUENEFF
Ptas 0'50

LA LOCURA DE DON QUIJOTE
POR
RICARDO ROYO
Ptas. 1

DON QUIJOTE DE VALLCARCA
POR
C. GUMÁ
Ptas 0'50

Obra cómico-satírica

LA RESURRECCIÓN DE DON QUIJOTE

Nuevas y grotescas aventuras de tan ingenioso hidalgo

TEXTO DE **El P. VALBUENA** — MONOS DE **SANCHO**

Pesetas 1

La casa de Cervantes en Valladolid

POR

FIDEL PÉREZ MÍNGUEZ

Pesetas 1'50

DON QUIJOTE DE LA MANCHA

EDICION MICROSCÓPICA
Pesetas 0'50

NOTA.- Tothom que vulga adquirir qualsevol de dites obras, remetent l' import en libranses del Giro Mútuo ó bé en sellos de franqueig al editor Antoni Lopez, Rambla del Mitj, 20, Barcelona, la rebra a volta de correu franca de ports. No responem d'extravios, si no s remet ademes un ral pera certificat. Als corresponsals se 'ls otorgan rebaixas.

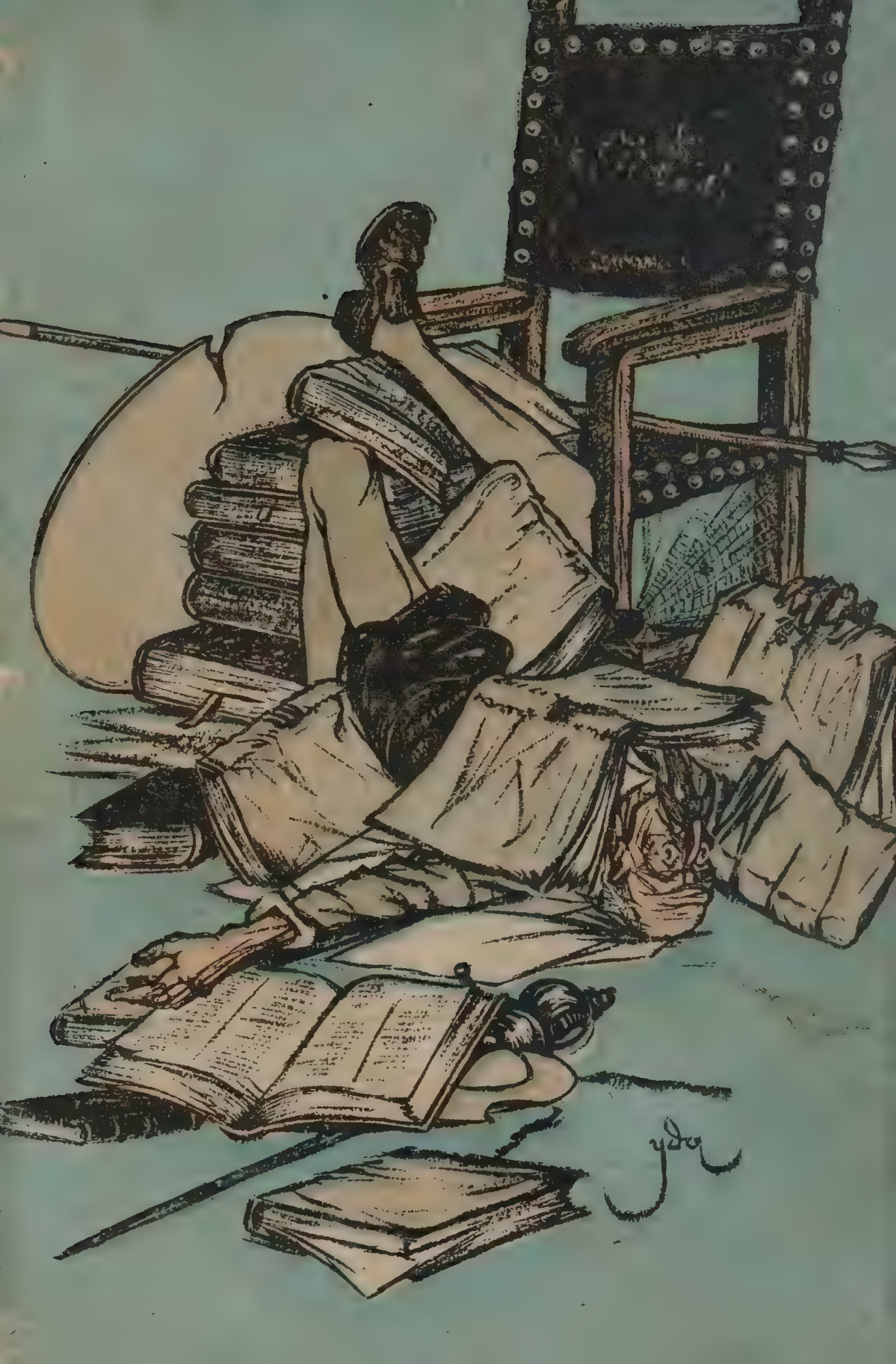

BRODART
MADE IN U.S.A.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 067860731